

A VESZPRÉMI KEGYES-TANÍTÓRENDI
RÓM. KAT. GIMNÁZIUM

ÉVKÖNYVE

AZ 1939—40. ISKOLAI ÉVRŐL

KÖZZÉTESZI:
NEUHAUSER FRIGYES DR.
IGAZGATÓ

VESZPRÉM, 1940.

A veszprémi piarista gimnázium tanárai.

(1711—1721.)

Veszprém, a magyar királynék városa, középkori ragyogása és dicsősége után zord idöket élt át. A török hódítás leszaggatta törzsét: az egyházmegyét, püspökei számüzetésben éltek, vára többször uralta a törököt s osztozott a magyar végvárak dicsőséges és szomorú sorában. A végvári katonasággal együtt otthonos lett és megerősödött a protestántizmus, az ősi hit pedig az ebek harmincadjára került, a püspökség és a káptalan birtokai elkallódtak, püspökei elszegényedtek. A középkori veszprémi egyházmegyének az Anjou-korban 431 plébániája, több mint száz apátsága, prépostsága és egyéb szerzetes kolostora volt. A középkor végén (1500) 2881 plébánia gondozta a híveket, de ebből a XVI—XVII. század háborús idői után csak 734 maradt meg (1715). A katolikus megújhodást id. Sennyey István püspök kezdeményezi azzal, hogy 1630-ban visszaállítja a székeskáptalant. 1675-ben a ferencesek is megkezdik a lelkipásztori munkát, de mindez kevésnek bizonyult. S amit a török nem tarolt le, az elpusztult a rácok és Heister császári parancsnok dülása miatt.

Veszprém fejlődése a szatmári béke évével kezdődik. Csak ekkor indulhatott meg az újjáépítés és az alkotó munka. S ebben az újjáépítő munkában előljártak Veszprém püspökei, akik áldozatos erőfeszítéssel, nagy odaadással és küzdelemmel iparkodtak a romokon új életet teremteni s ezzel új alapot vetettek a további fejlődésnek. Veszprém mai képét a XVIII. század püspökei alakították ki.

A sok, megoldásra váró feladat között a legégetőbb volt a paphiány. A hitújítás, az örökös háborúk s a török világ katasztrófális paphiányt és erkölcsi süllyedést idéztek elő. Középkori papnevelési rendszerünk a XVI. század közepéig megsemmisült, az új pedig, melyet a trentói zsinat dolgozott ki, csak olyan mértékben valósult

meg, amennyire azt a mostoha körülmények megengedték. Pázmány Péter nagyvonalú és eredményes munkássága ugyan mintául szolgált utódainak és minden magyar főpapnak, de csak ország felszabadítása és a szatmári béke után kerülhetett sor a Dunántúl és az Alföld rekatolizálására.

A veszprémi püspökség épen a XVIII. század elején kapott új püspököt gróf Volkra Ottó Ker. János személyében, aki világosan látta a reazúduló nagy feladatok egész tömegét. S ő azzal a szent elhatározással foglalta el püspöki székét, hogy sinylődő egyházmegyéjében és koldusbotra jutott székvárosában új életre támasztja a katolikus hitéletet. Ennek megindítására munkatársakul a piaristákat hívta meg, hogy azok *«szent hivatásuk szerint mind a népiskolákat, mind a bölcséletet és hittudományt tanítsák»*, és — mint az alapítólevélben mondja — *«székesegyházamnak és egyházmegyémmek egyrészt az íghirdetésben, másrészt a hitterjesztésben segítségére legyenek, és szóval is, példával is elhagyatott egyházmegyémet fölvirágoztassák.»* A katolikus megújulás tehát a piaristák tevékenységével indul meg a veszprémi egyházmegyében, s a rend tagjai bőven kivették részüket ebből a munkából: 1711—1796-ig a Szt. Anna-szeminariumban a papnevelés ügyét szolgálták, mint teológiai tanárok és lelki vezetők, 1745—1752-ig a veszprémi plébániát vezették, s a tanulóifjúság vallás-erkölcsi nevelése és oktatása mellett a hívek lelki gondozásában is tevékenykedtek.

A veszprémi piarista intézmény kezdete és életének első évtizede elválaszthatatlanul össze van kapcsolva Volkra püspök személyével és működésével. Benne tiszteljük első mécenásunkat, aki nemcsak Veszprémben telepítette le a rendet, hanem lehetővé tette, hogy a rend gyökeret verhessen a hazai földben (1715:102. t. c.). Mindez arra indít bennünket, hogy emlékéért föllevenítsük, s egyéniségét ifjúságunknak is bemutassuk.

Volkra püspök törzsökös osztrák-német nemesi családból származott, mely a XIV. század közepéig vezet vissza nemzedékrendjét. Tagjai előkelő udvari tisztségeket töltenek be, mint Steinbrunn bárói, majd heidenreichsteini birodalmi grófok. Püspökünk atyja, Volkra Ottó Ferdinánd, 1671-ben a szepesi kamara elnöke lett. Első házasságából származó gyermekei közül Ottó Kristóf, Salgótarján egykori földesura, titkos tanácsos, előkelő udvari ember, tudós úr és az Angol Tudományos Társulat tagja volt. Ottó Ker. János (szül. 1666-ban) egyházi pályára lépett. A család 1689-ben honosította magát Magyarországon, s így nem volt nehézsége annak, hogy tanulmányait a bécsi Pázmány Péter papnevelő intézetben végez-

hesse. Tanulmányainak elvégzése után a pozsonyi Szt. Mártonról nev. plébánián működött. További emelkedését azonban nemcsak származásának, előkelő összeköttetéseknek, hanem tehetségének és rátermettségének is köszönhette. 1698-ban I. Lipót király pozsonyi préposttá nevezte ki, a következő évben a nev. Szt. Márton-egyház plébánosa lett. 1700 március 13-án a király scardonai választott püspökké nevezi ki, Kollonits Lipót érsek pedig pozsonyi általános helynökké teszi meg, tekintetbe véve *«erényeit, érdemeit, a tudományokban és nyelvekben való jártasságát, nemkülönben erkölcsöknek és életének feddhetetlenségét, hasonlóképen az Isten egyházában hasznos és kimerítő munkásságát.»* 1708 január 25-én I. József magyar királyi tanácsossá nevezte ki, 1710 május 28-án pedig vele töltötte be a megüresedett veszprémi püspökséget.

Volkra püspök valóban elárvult egyházmegyét vett át. Elődeivel szemben azonban több tekintetben előnyösebb helyzetben volt. Visszatérhetett székhelyére (ez a XVIII. szdban Sümeg volt), érvényesíthette befolyását, mint Veszprém vármegye örökös főispánja és a püspöki Veszprém földesura, továbbá élvezte a királyi hatalom támogatását a rekatolizálás munkájában. Első gondja a veszprémi plébánia volt, melynek vezetését a ferencesekre bízta. A következő lépése: megalapítja a Szt. Anna szemináriumot, s ennek vezetését a piaristákra bízta, akiket pozsonyi prépost korából már jól ismert. A püspök Sümegen tárgyalt az alapítás ügyében Cservenka Ignác magyar helyettes rendfőnökkel, ki Bojár András, szentgyörgyi házfőnök kíséretében jelent meg a püspök előtt. A szóbeli megbeszélés alapján létrejött az ideiglenes megegyezés a püspök és a rend között: *«Tudják meg, tisztelendő atyák, hogy én tiszta jóindulatból hívtam meg rendjüket évi 200 forint évjáradékkal... s ebbe bele is egyezve három atyát küldtek, egyet személyemhez, kettőt az iskolákhoz.»*

Veszprém a török kiűzése után elvesztette végvár-jellegét, s ez magával vonta a veszprémi református egyház megszűnését is. A református iskolázás megszüntetése részben előmozdítója lett a piarista intézmény további fejlődésének. A piaristákat 1711. okt. 26-án vezette be a püspök Veszprémbe s a református lelkészlakban helyezte el őket. November elején megnyitották az iskolát is a református iskolában. Zajkányi Lénárd — az első házfőnök és igazgató — az iskolában tanítgatott, Szolcsányi Imre hat, bölcséletet végzett, ifjúval megkezdte a papnevelést, Herchl József pedig a püspök gyónatója lett. A reformátusok épületeik elfoglalása miatt felfolyamodással éltek, s a király a kancellária útján megparancsolta gróf

Zinzendorf várparancsnoknak, hogy adja vissza a reformátusoknak épületeiket. A várparancsnok a lelkész sürgetésére nagynehezen átadta a templomot. 1711 decemberében az iskolákat is visszanyerték, de csak 1712 ápr. 5-én kapták vissza a piaristáktól. Az első iskolaévv gyorsan befejeződött, a piaristák szétoszlottak. Herchl kívánsága szerint Szentgyörgyre távozott, ahol május 26-án meghalt, Zajkányi pedig nyitrai házfőnök lett. A folytonosság azonban nem szakadt meg. 1712 okt. 23-án Volkra püspök szentelte pappá Ábrahámovics Mihály klerikus tanárt. A püspök szándékának komolyságát bizonyítja sajátkézzel írt végrendelete, melyet nov. 11-én mutatott be a veszprémi káptalan előtt. Ebben 8500 forintot hagyományoz a piaristáknak, hogy azok *«a Szt. Annáról nevezett veszprémi gimnáziumot szerzetük szokása szerint, buzgóságukkal és jámborságukkal továbbépítsék, növeljék és tökéletesítsék, és legyenek rajta, hogy ezután az Úr Isten általános tiszteletet, a tanulóijjúság oktatást nyerjen, az országnak javára válják és mind a tanítók, mind a tanítványok elnyerjék a lélek örök jutalmát.»*

A református iskola elhagyása után a püspök megszerezte számukra a Babocsay házat, s a vármegye — ugyancsak a püspök közbenjárására — a ház újjáépítésének költségeit 1713 ápr. 27-én kelt bizonyáglevelé szerint a piaristáknak ajándékozta. 1714 ápr. 7-én báró Vojnovics József feleségének, ifj. Babocsay Ferenc özvegyének, felhatalmazásából a veszprémi piaristák örökös használatára ezt a házat Volkra püspöknek eladta. Jún. 5-én pedig özv. Babocsayné vallja a házat a püspök, illetve a piaristák részére a káptalan előtt. Ezt a házat a piaristák társháznak rendezték be, 1740 júl. 4-én Reysinger Jusztinián házfőnök Szabó (Szentimrei) Xav. Ferenc örkanonoknak 600 forintért vallotta be. 1714 jún. 20-án özv. Roboz Mihályné sz. Husvéth Judit és gyermekei várbeli házukat a piaristáknak bérbeadják. Ide költöztek át az iskolával. 1715-ben a püspök közbenjárására a magyar országgyűlés III. Károly király hozzájárulásával meghonosítja a kegyestanítórendet. 1716-ban kiadja az alapítólevelet, s ebben megjelöli szándékát, az alapítványi összeget és a vele járó kötelezettségeket. Ebben mint Veszprém püspöki városnak ura felruházza őket azzal a szabadsággal, hogy maguknak *«a nekik legjobban tetsző helyen házat szerezzenek»*. A piaristák élve ezzel a felhatalmazással 1716 máj. 25-én megveszik a Nagy-Vitéz családbeliek várbeli házat, s ennek telkén építik fel első iskolájukat. 1717-ben a püspök a reformátusok épületeit királyi rendeletre a piaristáknak adta, s ezt 1723-ban gróf Esterházy Imre veszprémi püspök is megerősítette. A hagyomány szerint a piaristák a templo-

mot használták is, de a lelkészlakot és az iskolaépületet már nem vették igénybe. További törekvésük arra irányult, hogy a hozzájuk közelebb eső házakat és telket megszerezzék.

A piaristák letelepedésével és intézményük alapvetésével megindult a katolikus élet vérkeringése az egyházmegyében. A püspök a papnevelést legfontosabb feladatának tartotta, s mellette inkább elmellőzte a székesegyház helyreállítását is. Igaz, nagy terveket anyagi eszközök nélkül megvalósítani nem lehet. A Vatikán már 1587-ben megállapította, hogy a veszprémi a legszegényebb magyar püspökség, s Volkra püspök maga is hivatkozik arra 1712. évi végrendeletében, hogy alapítványait csekély anyagi javaiból teszi, melyek «defacto» tisztára családi javakból állanak a püspökségből eredő jövedelmek mellett. Jövedelmeinek (tizedek) visszaszerzéséért, és püspöki jogainak helyreállításáért azonban szívós küzdelmet kellett folytatnia. Ebben a harcban megnemalkuvó, de «igazságszerető jellemnek» bizonyult.

A székváros újjáépítésével egyidőben arra irányult törekvése, hogy egyrészt az idegen kézen levő plébániákat visszaszerezze (pl. Kanizsát a zágrábi püspöktől), másrészt, hogy a halódó plébániákat föltámassza, s újakat létesítsen. Püspöksége alatt szép számmal épültek új templomok is. Ebben a tekintetben is útmutatója lett nagyhírű utódának, Padányi Bíró Márton püspöknek.

Eddigi alapítványait az 1719 ápr. 17-én a győri káptalan előtt bemutatott pótvégrendeletében még kiegészítette. Ebben a piaristáknak intézményük továbbépítésére még 2000 forintot hagyott, s ezt az összeget 1721-ben testvére, Volkra Ottó Kristóf kamarás, a veszprémi káptalan előtt le is fizette. A püspök 12.000 forintra tervezte az alapítványi összeget — Mattyasovszky László nyitrai püspököt követve —, de ezt összesen sem érte el. Az alapítvány a következő összegekből tevődött össze: 1. az Esterházy család pápai uradalmára betáblázott 5000 for. s ennek tízéves kamata, 3000 forint, együtt: 8000 for. 2. a Zichy Péternél elhelyezett 500 for., mise-alapítvány címén (ez több évnek elmaradt kamatával együtt 1500 forintra növekedett fel), s 3. az 1719. évi kiegészítő végrendelet alapján még 2000 for. Az eredeti összeg tehát 10.500, a mise-alapítvány hátralékos kamataival együtt összesen 11.500 forintot tett ki.

Sok feladat várt még a püspökre, de az ő ideje 1720 dec. 19-én lejárt. Pozsonyban halt meg, ott is van eltemetve. Halála nagy veszteséget jelentett a piaristákra, mert hiszen még alig voltak túl az alapvetés nehézségein. De veszteséget jelentett az egyházmegyének is, melyben már biztatóan megindult az újjáéledés. Ha figyelembe

vesszük a kezdet nehézségeit, a reávaró feladatok sokaságát, teljes tisztelettel és elismeréssel kell értékelnünk Volkra püspök tízéves főpásztori működését, mégha munkájának nem is volt százsoros termése. Igazi főpásztor volt egyházmegyéjének, alkotó ember, aki nem torpant meg a nehézségek előtt, hanem egész lélekkel, de tudatában erőinek elégtelenségében, alázatos lélekkel vállalta az újjáépítés munkáját. Alkotásait püspök-utódainak gondoskodásába ajánlotta, s «alázatosan» kéri őket «Jézus Krisztus keserves kínszenvedésére», hogy «a mi jámbor törekvéseinket és alapítványainkat fejleszteni, fenntartani és egyszersmind gyarapítani méltóztassanak.»

Iskolánkban 1711—1721-ig a következő igazgatók és tanárok működtek:

Zajkányi (Demeter) Lénárd a S. Eustachio, a veszprémi ház első főnöke, 1677 szept. 29-én sz. Hátszegen (Hunяд m.) nemes magyar családból. 1698 szept. 21-én lépett a rendbe Privigyén, tanulmányait is itt végezte el. 1706 márc. 22-én szentelte pappá Nagyszombatban Illyés András erdélyi püspök. 1702—1710-ig Nyitrán tanít. Veszprém-ben csak egy évig működött. Amikor a református iskolát visszaadja s az iskolaévet befejezi, visszatér Nyitrára. Vele kezdi meg tárgyalásait gróf Koháry István országbíró a piaristák kecskeméti letelepítésére nézve. 1714—15-ben a váci alapítást veszi át. 1715-ben magyar helyettes rendfőnök lett. Az ő buzgólkodásának köszönhető, hogy a generális függetlenítette a magyar házakat a német rendtartománytól, s megalakult az önálló magyar rendtartomány (1721). Rendfőnöksége alatt a pesti, a debreceni, a szegedi, a korponai és a nagykárolyi házak alapításával növekedett a magyar rendtartomány. Ez a csontos és zömök erdélyi magyar buzgó, szívós akaratú, szervező tehetséggel megáldott s gyakorlatias gondolkozású férfiú volt. A külsőkkel való érintkezésben és tárgyalásban kitűnt jómodorával, szelidségével, és életmódjával önmagának is, a rendnek is tiszteletet és megbecsülést szerzett. 1726 febr. 24-én halálozott el Privigyén hivatalos látogatása közben. Halála a renden kívül is mély részvétet váltott ki.

Szolcsányi (István) Imre a Spiritu Sancto dr. theol., a Szt. Anna papnevelő intézet első tanára, 1674 jan. 1-én sz. Szolcsányban (Nyitra m.). Magyarul és tótul tudott. Jámbor, képzett, az igehirdetésben fáradhatatlan, kedvelt és becsült férfiú volt. Tanulmányait Nagyszombatban a vörös papok intézetében (Collegium Rubrorum) végezte, s az egyetemen megszerezte a hittudományi doktorságot is, majd a nevezett intézetben tanulmányi felügyelő lett. 1699 ápr. 6-án szentelte pappá Mattyasovszky László nyitrai püspök. Kilenc

éven át működött mint lelkipásztor több helyt. Üzbégen (Nyitra m.) volt plébános, amikor súlyosabb betegségbe esett. Betegsége alatt érlelődött meg benne a szerzetbelépés gondolata. Miután az érseki helynőktől megkapta az elbocsájtó levelet, felvételét kérte a rendbe. 1707 jún. 5-én öltözött be Privigyén. Ingó javait a nyitrai és privigyei házakra ruházta át. Mint szerzetes kitűnt engedelmességével és szónoki készségével. 1711 őszén Veszprémben hat végzett bölcsélet-hallgatóval megkezdte a teológiai oktatást. Volkra püspöknek állandó tanácsadója és kedvelt embere volt. 1726-ig működött itt, mint teológiai tanár, több ízben házfőnök és igazgató. 1726-ban Nyitrára távozik, ahol egyházjogot és kazuisztikát (erkölcstan gyakorlati esetekben feldolgozva) ad elő. Utolsó éveit Privigyén töltötte. Itt vasárnap hitshónok volt, és a rendi növendékeket vizsgáztatta szónoklattanból. 1735 május 19-én halt meg Privigyén.

Abrahámovics (István) Mihály a S. Angelo Custode 1684 nov. 19-én sz. Szkacsányban (Nyitra m.) 1705 nov. 1-én öltözött be Privigyén. Magyarul és tótul tudott. 1712 okt. 23-án szentelte pappá Volkra Ker. János veszprémi püspök. Veszprémben 1712—14-ig mint tanár működött, 1715—18. pedig házfőnök volt. 1718—1720. Kecskeméten a házfőnök helyett a rendház építésében tevékenykedett. 1720 nov. utolsó napjaiban Szegedre küldötte őt Zajkányi rendfőnök. Mint a váci háznak tagját a megyéspüspök egy közeli plébánia vezetésével bízta meg. Egy évig működött itt, de 1730 nov. 16-án betegen tért vissza Vácra s 25-én meghalt.

Roszinszky (György) Ambrus a S. Joe Nep. 1692 márc. 13-án sz. a trencsénmegyei Bán községben. 1708 ápr. 7-én Privigyén a rendbe lépett. Tanulmányait Nyitrán végezte. 1718 márc. 27-én szentelte pappá Ghillány György püspök. Magyarul és tótul beszélt. Veszprémben 1719—20. teológiai tanár, 1720—1725 ápr. 15-ig házfőnök és igazgató volt. 1725—30. a privigyei, 1730—35. a szentgyörgyi, 1738—42. a nyitrai házfőnökséget vitte. Roszinszky is kiváló egyéniség. Gróf Pálffy János és Volkra püspök bizalmas embere. Szentgyörgyből gyakran bejárt gróf Esterházy Imre érsekhez Pozsonyba, ki őt még Veszprémből ismerte. 1730-ban résztvett az egyetemes káptalanon Rómában. Meghalt 1750 okt. 23-án Rózsahegyen.

Kovácsovics (Pál Péter) Pál a S. Petro 1683 jan. 25-én sz. Nagyrippényben (Nyitra m.). Magyarul és tótul tudott. 1699 szept. 27-én öltözött be Privigyén. Bölcséleti és teológiai tanulmányait is itt végezte. 1710 ápr. 21-én szentelte pappá Erdődy László nyitrai püspök. Veszprémben 1712—14. tanított. 1716—19. váci házfőnök volt. 1720 jún. 11-én Zajkányi rendfőnök megbízta őt a szegedi plébánia

átvételével és vezetésével. 1724—26. kecskeméti házfőnök és igazgató volt. Több helyen mint hitszónok működött. Meghalt 1750 szept. 22-én Kecskeméten.

Herchl (Pál Gábor) József a S. Gabriele 1677 jan. 25-én sz. Privigyén. Tótul és keveset németül is tudott. 1692 szept. 11-én lépett a rendbe szülővárosában. Tanulmányait Szentgyörgyön végezte, 1701 márc. 28-án Mattyasovszky László pk. fölszentelte. 1694—1703. Szentgyörgyön és Privigyén tanított. Énekhez és zenéhez értő ember volt. A Rákóczi szabadságharcot Német és Morvaországban éli át. Csak 1707-ben tért vissza Nyitrára. Itt a rétorokkal és poétákkal több színdarabot adatott elő. Veszprémben a pk. káplánja és gyóntatója volt. Betegeskedése miatt azonban visszakiváncozott Szentgyörgyre. Itt halt meg 1712 május 26-án.

Szokolóczy (János) Vencel a Purificatione BMV. 1692 okt. 18-án sz. Beckón nemes családból. Atyja István, mint zászlótartó résztvett Bécs ostromában, anyja patasicsi Horváth Katalin. Magyarul és tótul jól tudott. 1711 okt. 28-án öltözött be Privigyén. Bölceleti tanulmányait Szentgyörgyön és Privigyén, a teológiát Nyitrán végezte. 1718 márc. 24-én szentelte pappá Ghillány György pk.. Veszprémben 1714—15. az alsó osztályokat tanította. 1720—21. Pesten igazgató. 1721—23. bölcelettanár, 1724—30. teológiai tanár és házfőnök Nyitrán, majd Vácon, Korponán és Nagykárolyban. Veszprémben másodízben 1745—49. működik mint a szeminárium igazgatója és a püspök udvari papja, kancellárja. 1749—50. Kecskeméten a rendi fiatalok tanulmányi igazgatója, azután rózsashegyi és kecskeméti házfőnök. Életének utolsó éveit is ezen a két helyen töltötte. Meghalt 1768 aug. 16-án. Képzett bölcelet- és teológiai tanár volt. 1730-ban megfordult Rómában, s ott is feltűnt költői és szónoki tehetségével. Számos iskolai színdarabot írt és hozott színre több iskolánkban is. Nyomatásban dogmatikai és egyházjogi tárgyú munkái jelentek meg. A *Tribunal ecclesiasticum* fori utriusque (1759) c. műve Bíró Márton veszprémi pk. költségén jelent meg.

Belánszky (Ferenc) Antal a S. Alexio 1695 febr. 5-én sz. Nyitrán. Iskoláit valószínűleg szülővárosában végezte, ahol a piaristák már 1701-ben megtelepedtek. 1713 okt. 4-én lépett a rendbe Privigyén. 1715—17. az alsó osztályokat tanítja Veszprémben. Bölceleti tanulmányait Szentgyörgyön végezte el. 1721 ápr. 12-én Ghillány György pk. pappá szenteli. Mint hitszónok több helyen működött. Veszprémben 1730—32, 1733—35, 1736—37-ben a házfőnöki tisztséget töltötte be. Hosszasabb betegeskedés után Szentgyörgyön halt meg 1753 febr. 7-én.

Sándor (János) Krizosztóm a D. Thoma Aquinate 1694 jan. 11-én sz. Bobrovon. 1713 okt. 4-én lépett a rendbe Privigyén. Tótul s magyarul tudott. 1722-ben Pozsonyban Nádasdy László csanádi püspök pappá szentelte. Veszprémben a syntaxisták és grammatisták tanára volt. Ő volt az első mármaroszigeti házfőnök és plébános. Buzgósága azonban csakhamar ellentétbe sodorta a görög szertartású papsággal s az oláh lakossággal. Az év végén ezért, meg súlyos szembaja miatt is kénytelen volt távozni. Privigyére ment hitszónoknak. 1743 aug. 18-án halt meg Rózsahegyen.

Orlics (Antal) Dániel a Conceptione BMV. 1698 márc. 21-én sz. Nyitrán nemes családból. Magyarul és tótul jól, németül közepesen tudott. 1714 okt. 21-én öltözött be Privigyén. Bölceleti és teológiai tanulmányait Nyitrán végezte, s 1724 ápr. 15-én Ghillány György pk. fölszentelte. Gimnáziumi tanár volt Nyitrán, 1717—20. Veszprémben és Vácon. 1726/27. bölcelettanár Veszprémben, s a házfőnök halála után átvette a ház vezetését is. 1729/30. Nyitrán teológiai tanár, 1731—34. debreceni házfőnök, 1735—42. a Splényi ezrednél táborigazgató, 1743—44. a szegedi, 1745—48. a veszprémi, 1752—54. a nagykárolyi ház főnöke és gimn. igazgató volt. Meghalt 1758 ápr. 8-án Breznóbányán. Képzett tanár és jeles szónok hírében állott.

Bieliczky (János) Ágoston a S. Leopoldo 1693 nov. 23-án sz. Privigyén. Iskoláit szülővárosában végezte, ott lépett a rendbe is 1711 nov. 15-én. Tótul és magyarul tudott. Bölceleti tanulmányait Szentgyörgyön és Privigyén végezte. Veszprémben 1717. az alsó osztályokat tanította. 1720 febr. 24-én szentelte pappá Ghillány György pk. Nagyszombatban. 1722—23. Pesten igazgató és a retorika tanára. Itt több ízben rendezett verses szavaló-előadást, karácsonyi pásztorjátékot és színdarabokat. 1724—29. Vácon, 1730—32. Veszprémben házfőnök és igazgató. 1733—38. Szegeden plébános és házfőnök. Az ő idejében fejezték be a régi társház építését. 1738 jan. 18-án halt meg Szegeden.

Sindler (József) Zsigmond a S. Josepho 1695 márc. 23-án sz. Privigyén nemes családból. Atyja András résztvett a Thököly fölkelésben, majd mint kereskedő Privigyén telepedett meg. Fia József 1714 okt. 14-én öltözött be szülővárosában. Bölceleti és teológiai tanulmányait Szentgyörgyön és Nyitrán végezte. 1723 máj. 25-én szentelte pappá Nádasdy László csanádi pk. Magyarul és tótul tudott. Iskolánkban 1718—20. tanított, 1725—57., majd 1750—51. házfőnök és igazgató, illetve plébános. Számos helyen működött mint

hitzónok. Meghalt 1772 aug. 26-án Breznóbányán, mint a tartomány legidősebb tagja.

Iszold (Tamás Ferenc) Valerián a S. Theresia 1698 febr. 13-án sz. Galgócon. 1717 okt. 19-én lépett a rendbe. Magyarul és tótul tudott. Iskolánkban 1720—21. tanított. Gyenge egészségű ember volt, ki inkább tudásával s példaadásával tűnt ki, mint éveinek számával. 1728 márc. 2-án halt meg Privigyén 30 éves korában. Kácsor komoly jellemű és jeles képességekkel megáldott férfiúként jellemzi.

Erdöss (Ádám) István a S. Ladislao 1700 nov. 10-én sz. Győrben. 1717 okt. 19-én lépett a rendbe Privigyén. Veszprémben 1720—21. tanárkodott. Több évig nevelősködött gróf Károlyi Sándor unokái mellett. 1733—43. a győri püspöki papnevelő intézetben a hittudományok tanára volt. Közben azon fáradozott, hogy a piaristák a Dunántúl nyugati peremén is meghonosodjanak. Mindezen tervekből csak a magyaróvári házalapítás valósult meg. 1736-ban résztvett Rómában az egyetemes káptalanon. 1744-ben pesti házfőnök lett. Ő honosította meg pesti iskolánkban a modern szellemű bölcséleti oktatást. 1745-ben rendfőnöknek, a következő évben az egyetemes rendfőnök tanácsosának választották meg, s ebben a minőségében több évet töltött Rómában. Visszatérése után ismét átvette a pesti ház vezetését. E ház második alapítójának tartják. Megszerezte a piaristáknak a belvárosi plébánia vezetését s a ház alapítványi tőkéjét is tetemesen megnövelte. 1754 nov. 19-én halt meg, a belvárosi templom kriptájában van eltemetve. Halála mély részvétet és őszinte fájdalmat váltott ki mind a magyar rendtartományban, mind pedig Rómában.

1711—1721-ig az igazgatók és tanárok a következő időrendben működtek iskolánkban:

1711/12. Zajkányi Lénárd igazgató; Herchl József a püspök káplánja és gyóntatója, Szolcsányi Imre teológiai tanár.

1712/13. Szolcsányi Imre igazgató, teol. t., Kovácsovics Pál a grammatisták és principisták, Ábrahámovics Mihály az alsó osztályok tanára.

1713/14. Szolcsányi Imre igazgató; Pötter Keresztély a püspök káplánja, Kovácsovics Pál, Ábrahámovics Mihály.

1714/15. Szolcsányi Imre igazgató; Ábrahámovics Mihály a felső, Szokolóczy Vencel az alsó osztályok tanára.

1715/16. Szolcsányi Imre igazgató; Ábrahámovics Mihály a syntaxis és grammatika, Belánszky Antal az alsó osztályok tanára.

1716/17. Ábrahámovics Mihály igazgató; Szolcsányi Imre teol. t., Sándor Krizosztóm a syntaxis, grammatika, aritmetika tanára,

az Oratorium prézese, Belánszky Antal az alsó osztályok tanára, hit-elemző.

1717/18. Ábrahámovics Mihály igazgató; Szolcsányi Imre teol. t., Bieliczky Ágoston a syntaxis és grammatika, Orlics Dániel az alsó osztályok tanára.

1718/19. Szolcsányi Imre igazgató, t. t.; Orlics Dániel a felső, Sindler Zsigmond a principia és parva tanára, hitelemző.

1719/20. Szolcsányi Imre igazgató, Roszinszky Ambrus teol. t., Orlics Dániel, Sindler Zsigmond.

1720/21. Roszinszky Ambrus igazgató; Szolcsányi Imre teol. t., Iszold Valerián és Erdöss István.

Repertorium. Veszprém történetére: Veszprém multja és jelene (1912), Lukcsics Pál és Pfeiffer János: A veszprémi püspöki vár a katolikus restauráció korában (1933), Pehm József: Padányi Bíró Márton veszprémi püspök élete és kora (1934). — A paphiányra és papnevelésre Balanyi György: Pázmány Péter és a papnevelés. Theologia, 1937. — Volkra püspök életére és működésére Körmeny József: Heidenreichsteini gróf Volkra Ottó Ker. János veszprémi püspök élete és jogi harcai (dokt. ért. 1938), továbbá Dornay Béla: Gróf Volkra Ottó Kristóf — Salgótarján egykori földesura — életéhez. Egy nemzedékrendi táblázattal. (1938). — A piarista ház alapítólevelét olv. Tölcséry Ferenc: A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló veszprémi róm. kat. főgymnasium története. (1711—1895.) c. munkában (1895), — továbbá Véghely Dezső: Emléklapok V. város közigazg. életéből (1886). — A reformátusok helyzetét illetően I. Thúry Etele: A veszprémi ref. egyház története (1893), Lukcsics—Pfeiffer és Pehm munkáit, továbbá Friedreich Endre: A veszprémi Szt. Anna-kápolna története. 1724—1907. (1907). — A piaristák életére és működésére: Rullae et familiae. — Kácsor Keresztély: Virorum doctrina illustrium. — Dományi Márk: Superiores provinciae Sch. P. Hungariae. (Kéziratok a kegyesrendi központi levéltárban). Kácsor Keresztélytől néhány életrajz, a Historia Domus Veszprimiensis, továbbá Liber Resignationum et Statum D. V. Superiorum ab a. 1752. (Kéziratok a veszprémi ház levéltárában). — A kegyesrendiek magyarországi iskoláiban 1670—1773. előadott drámák jegyzéke. Irodalomtört. Közl. 1915. — Friedreich Endre: A pesti piarista gimnázium első tanárai. (1717—1727). (1934). — A pesti piarista gimn. tanárai. (1727—1740). (1937). — Kétszery Lajos: A piaristák Szigeten a XVIII. században. M.-sziget, 1913—14. évi Ért. — Nyers Lajos: A kecskeméti piarista gimn. első tanárai és tanítványai (1715—1730). 1935—36. évi Ért. — Pap János: A piaristák Szegeden (1720—1886). — Szabó Mihály: A szentgyörgyi piarista kollégium története. (1910). — Takáts Sándor: A budapesti piarista kollégium története (1895). — Vinyas: Index bibliographicus Sch. P. I—III. — Komáromy Dezső: Szokolóczy Vencel, a jeles piarista tanár. (Kalazantium, 17. évf.).

Nyers Lajos dr.

DUNÁNTÚLI KATOLIKUS KERÜLET.

A VESZPRÉMI KEGYES-TANÍTÓRENDI
RÓM. KAT. GIMNÁZIUM

ÉVKÖNYVE

AZ 1940—41. ISKOLAI ÉVRŐL

FENNÁLLÁSÁNAK 229. ÉVÉBEN

KÖZZÉTESZI:

DR. NEUHAUSER FRIGYES

IGAZGATÓ

VESZPRÉM, 1941.

A veszprémi piarista gimnázium tanárai.

(1721—30.)

«Tantae molis erat Romanam condere gentem».

Mielőtt intézményünk első évtizedének történetét lezárnók, az alapítás körülményeit még más oldalról is meg kell világtanunk.

Volkra püspök vagyoni tehetségéhez mérten tette az alapítványt. De ennek összege csekély volt, a vele járó kötelezettségek pedig súlyosak. A rend tehát alaposan mérlegelve a körülményeket, nem fogadta el teljes egészében az alapítólevélben foglaltakat, csak az iskolák tanításában, az alapítványi tőke nagysága arányában. Bizonyos, hogy ez nehezebbre esett a püspöknek, miért panaszkodik is: «Ami szándékomban volt, nyilvánosságra hoztam, s hogy még életemben megerősödjenek, átadtam a kötelezvényeket a rendnek,¹ most házat vettem nekik,² és ha eddig valami jót tehettem velük, tettem is, még sem biztos az alapítás, még most sincs elfogadva...»³ Nyilvánvaló, a rend függőben hagyta az alapítvány elfogadását abban a biztos reményben, hogy a püspök vagyoni helyzetének megerősödésével nagyobb mértékben fogja istápolni azt az intézményt, melynek fennállását és működését egyházmegyéje érdekében életbevágóan jelentősnek tartotta. A piaristák pedig nem fogyatkoztak el, jöttek évről évre, kitartottak Veszprémben, a Dunántúlban e fontos őrhelyén, s híven betöltötték hivatásukat az iskolában.

Csak 1720 aug. 31-én kapta meg Zajkányi h. rendfőnök a generális engedélyét arra, hogy a veszprémi «szállást» forma szerint is elfogadja alapításnak.⁴ Hogy ennek kieszközlésében mennyi része volt Volkra püspöknek, nem tudjuk, de valószínű, hogy mindent megmozgatott célja elérésére. Határozott szándéka volt az is, hogy a plébánia vezetését, melynek szintén van valamelyes haszna, a

piaristákra bízhatja. Arra kéri tehát Zajkányit, jóindulattal gondoskodjék a veszprémi ház fönymaradásáról, amelyben az elsők között munkálkodott és izzadt. Rendeljen az előjárók mellé még két áldozópapot és egy laikus testvért a gazdaság vezetésére. «A P. Generális azt írta nekem, hogy Ambrus atyát (Roszinszky) tette meg házfőnöknek, ki nem vonakodik a munkától, ha lesz mellette egy — a házvezetésben is járatos — laikus testvér és a szeretetkötelessége végzésére egy másik társ. Fontolja meg, mennyire szükség van egy laikus testvérré...» — írja a püspök. «Az alapítványaimhoz szükséges királyi hozzájárulás megszerzésében hátráltat az a körülmény, hogy Atyaságod még nem küldte meg írásban a már elfogadott alapításra vonatkozó jóváhagyást. Mivel a P. Generális meghagyta Atyaságodnak, hogy azt fogadja el, kérem tehát ezen írásos jóváhagyás mihamarább megküldésére, az atyák és egy laikus testvér lehető leggyorsabb kiküldését Veszprémbe, hogy ez a rezidencia, melyet annyi alapítás követett, se legyen mostoha gyermek, hanem Isten dicsőségére és a rend tisztességére fönnyaradjon, magam pedig ennyi szolgálatért ne tapasztaljak a rend részéről hálátlanságot» — fejezi be levelét Volkra püspök (1720 nov. 5-én Pozsonyban).⁵

Ember tervez, Isten végez. A piaristák legnagyobb sajnálatára Volkra püspök dec. 19-én meghalt. Örököse és végrendeletének végrehajtója, gróf Volkra Ottó Kristóf, udvari belső tanácsos, tett eleget püspök-testvére rendelkezéseinek. A veszprémi káptalan 1721 szept. 18-án kelt bizonyáglevelé szerint a káptalan előtt lefizette az egyházat illető 10.000 rajnai forintot. Ebből a piaristák a pótvégrendelet értelmében kétezer frtot kaptak.⁶

Az alapítvány növeléséhez hozzájárult Mérey Mihály, vál. vegliai püspök, esztergomi kanonok is, aki 1721 nov. 11-én ezerforintos misealapítványt tett a veszprémi ház javára.⁷ A rendház és a gimnázium segélyezéséhez hozzájárultak még: 1720-ban Somogy vm. az iskola fölépítésére 100 frtot, 1721-ben Fehér, Zala és Veszprém megyék adakoztak az iskolára.⁸ 1721 dec. 17-én gróf Zichy Péter a nála levő 500 frtról átadja a piaristáknak a kötelezvényt.⁹

1711 óta a piarista kollégiumok száma örvendetesen megnövekedett. Borno Gergely generális, ki a magyarok iránt különös jóindulattal viseltetett, tanácsával egyetértve jónak látta, hogy a magyar piaristákat a német tartománytól különválassa, s 1721-ben a magyar házakat önálló provinciába szervezte. Ennek elérésében nem kis része volt Zajkányi Lénárdnak, kit a generális ritka szelídsége és józan bölcsessége miatt a magyar rendtartomány élére állított. Az

önállósodott magyar tartomány 1723 őszén tartotta meg Nyitrán az első káptalant, melyben résztvett Roszinszky Ambrus veszprémi házfőnök is. Magával vitte az itteni dolgokról készült beszámolót, a többit, ami ebből kimaradt, élőlőszóban mondta el.¹⁰

1723 jan. 17-én gróf Esterházy Imre zágrábi püspök nyerte el a veszprémi püspökséget. Ünnepeles bevonulását júniusban tartotta. Erre az alkalomra Nemcsényi ünneplő versezetet írt: *Applausum Poeticum Comiti Emerico Eszterházi Veszprimiensium Antistiti, quum primum ad suam sedem ingrederetur.*¹¹ Az új püspököt ünnepelesen üdvözölték a székesegyházban. Másnap a piaristák színelőadást rendeztek tiszteletére. Hogy mennyire becsülte a kegyes főpásztor a kegyes iskolának személyét illető megtisztelését, bizonyítja nyilatkozata. Ha a székesegyházat helyreállítja, első gondja lesz — úgy mond — a piarista gimnázium és a szeminárium megépítése.¹² Méltán bizakodtak benne a piaristák, hiszen a káptalanban felolvasott beszámoló szerint a veszprémi ház helyzete nem volt épen rózsás.

A hely — írja a házfőnök — intézményünknek alkalmas, de a csekély alapítvány és az iskolaépület hiánya terhessé teszi. Négy rendtag működik itt, két áldozópap és két fogadalmas klérikus. Az ifjúság népes, sokfelől sereglik össze, javarészt nemes ifjak. Az iskolákat az alsó osztálytól a syntaxissal bezárva tanítják, továbbá az aritmetikát és az erkölestant. Ennek tanítása azonban itt és most a szeminárium megépítéséig szünetel. A rendház (a Babocsay-ház) úgyahogy megfelel, az ebédlő elég tágas, van benne négy szobácska, de az épület maga hitvány s nagyrészből romladozó. Iskolának megfelelő épület nincs, az ifjúságot a rendháztól távolabb eső házakban oktatják, ezek pedig helyszűke miatt a tanulóknak is, a tanároknak is kényelmetlenek. Templomuk nincs, mindennemű ájtatosságukat a székesegyház «Szt. Imre-kápolnájában» végzik, melyet használatra külön engedtek át nekik. A rendháznak könyvtára még nincs, mind ez ideig szabadon használták a káptalan könyvtárát. Beszámol azután az alapítványi összegről. Ennek kamatát a rendtagok és az alkalmazottak majdnem egészében fölélik. Minden bizodalomuk a püspökben vagyon.¹³ A püspök egyelőre csak egy falu tizedének átengedésével segíti őket. 1722-ben pedig Horváth Ferenc, a püspöki javak bérlője, ajánlotta fel nekik egy falu dézsmáját.¹⁴ A kanonokok is jó szívvvel voltak a piaristák irányában. Körmendy Imre kanonok 1724 márc. 6-án átengedte nekik a paloznaki szőlőt, melyet 200 frtéért vett Lép Salamon zsidótól. A szőlő vételárát ápr. 5-én fizette le a házfőnök. A termés tizede azonban

Körmeny kanonokot illette.¹⁵ Ebben az évben vásárolták meg a Rozsnyai-házat.¹⁶ 1724 nov. 15-én Körmeny kanonok 300 frtot vall a piaristák javára.¹⁷ Ezt az összeget, melyet a görög Kozmának adott ki kamatra, 1725 aug. 9-én kelt végrendeletében a piaristákra hagyta misekötelezettséggel terhelve.^{17a} Ugyancsak 1725 márc. 13-án özv. Borsos Istvánné, Farkas Judit a piaristákra testálta szöllejét.¹⁸ Ez volt-e a lovasberényi szőlő, melyet 1728-ban Zaboynyik Péter házfőnöksége alatt eladtak, nem állapítható meg.¹⁹

Esterházy Imre rövid ideig volt veszprémi püspök, de ez idő alatt is buzgalma és áldozatkészsége új lendületet adott a katolikus életnek. A piaristák sajnálták távozását: «Abiere eo abeunte et pretiosi ejus conceptus.» A székesegyház felépítése után tervbe vette a szeminárium és a gimnázium megépítését, a vár rendezését, kiépítését és szépítését. Ezek a tervek távozásával füstbe mentek. Az általános felbuzdulás még sem múlt el nyomtalan. 1724-ben Salomváry János vármegyei táblabíró Szt. Anna asszony tiszteletére egy kis kápolnát kezdett építeni, s gondozását a piaristákra bízta. Erre nézve csak 1736-ban intézkedett Zámory Magdolna, Salomváry özvegye és örököse.²⁰

1729-ben az alapítvány összege 11.500 frtra rúgott, melynek évi kamata 690 frt. volt, ehhez még a pénztárban 65 frt., kölcsönben pedig 203 frt. A háznak adóssága nem volt. A rendházban az ebédlőn kívül volt hat szobácska, éléskamra, konyha, állandó pince, könyvtár, melyben skolasztikus művek és beszédeggyűjtemények voltak. A ház négy rendtagot és öt világi alkalmazottat tartott el, köztük egy kocsi. A gazdasághoz tartozott két kert, egy szőlő, két kocsni négy lóval. Vett továbbá a ház két telket, az egyiket 180 frtért a város piacán, egy másikat a várban. Úgy vélték, hogyha nem lesz szükségük azokra, bármikor eladhatják. Így is történt.²¹

Nem lenne teljes a kép, ha a piarista intézmény anyagi helyzetének megismerése után figyelmen kívül hagynók azt a szellemi tevékenységet, melyet a szerény, néha bizonytalan anyagi körülmények között is kifejtettek.

Veszprémben 1675 óta a ferencések dolgoztak a nép lelki gondozásában. A sanyarú körülmények között azonban meg-megakadt a munkájuk. 1710-ben Somogyi Ádám helyettes-alispán és Kázméry György veszprémmegyei esküdt egyhangúan vallják, hogy a székesegyházon kívül nincs plébánia-templom, a ferencrendiek «szállásában» két pap éldegél, van egy kis kápolnájuk. Ispotály, vallásos társulatok, zálogház, továbbá szeminárium nincs.²² Mégis a ferencsek értékes munkásságot fejtettek ki a lelkipásztorkodásban, ami-

ről tanuságot tesz az általuk vezetett Confraternitas Chordigerorum S. Francisci, másrészt a konvertiták nagy száma 1719-től.²³ A piaristák pedig az 1713-ban alapított, a kármelhegyi Boldogasszonyról nev. Skapuláré-társulatban ápolták a Mária-tiszteletet. Ne feledkezzünk meg arról, — írja a ház történetírója —, hogy rendünk a szt. alapító példáját követve mindig ápolta a barátságot a sarutlan kármelitákkal. A veszprémi társulat első igazgatója maga Volkra püspök lett.²⁴ A tanuló ifjúság vallásosságának elmélyítésére szolgált a Mária-társulat (Congregatio sub titulo Assumptionis B. M. V. Immacolatae), melynek XI. Kelemen pápa 1720 márc. 1-én a szokásos társulati búcsúkat engedélyezi. Ezt júl. 21-én hirdették ki Veszprémben a püspök hozzájárulásával.²⁵ A Szt. Imre-társulat, tanulók és más férfiak, de nem különös foglalkozású emberek céhe, 1720 aug. 2-án nyert el a kiváltságokat.²⁶ Sajnos, egyik társulat albuma sem maradt ránk.

Nagy örömmel töltötte el a magyar piaristákat, hogy III. Károly király szorgalmazta Rómában Kalazancius boldoggá avatását. 1726 szept. 11-én XIII. Benedek pápához intézett levelében írja:

Szentséges Atya! Az Olaszországba visszatérő Groll Adolf atyának, a Kegyes iskolák generálisának, aligha nyujthatunk szebb elismerést előttünk is jól ismert, nem épen mindennapos tehetségeiért, mintha esedezünk Szentségednek, hogy Isten tiszteletre méltó szolgálójának, Calasanzi József aragoniai nemesnek és ily jámbor intézmény alapítójának boldoggá avatását az áhított célba juttani kegyeskedjék. Ez mű valóban Szentséged buzgóságához méltó mű lesz. Miután ugyanis örökös országainkban ezen szerzet születésének majdnem kezdetétől fogva láttam, Morvaországban, Csehországban, Ausztriában, Magyarországon népeim igen-igen nagy lelki előmenetelét a meglehetősen szegény ifjúság deáki és keresztény nevelésén felül; az eretnekek közül is igen sokat, kiktől azok az országok hemzsegttek, ők életük példájával és a tudomány erejével az igaz Egyházhoz visszavezettek, szükséges, hogy mindez előbb említett dolgok csodálatos módon növekedjenek s gyarapodjanak. Bárcsak láthatnák népeink, hogy ily nagy mű alkotóját a boldogok közé iktatják. Ez az oka annak, hogy Atyáink a nevezett szerzeteseket Szentséged elődei előtt nem egyszer dicsérgették, őket a bajokban védelmezték, ezen országokban istápolták, és mi jelen levelünkben mintegy öröklött hajlandósággal írunk a boldoggá avatás ügyében...²⁷

A király közbenjárására az első lépés megtörtént, de közbejött akadályok miatt a boldoggá avatás csak 1748-ban következett be.

Iskolánk belső életéről, tanítványainkról kevés adatunk van.

1711-től 1719-ig nem írták sem a háztörténetet, sem az anyakönyveket. Ezek csak 1719-től kezdődtek, de az első kötet (1719—1747) sem maradt ránk. Egy jótételek azonban az 1724—1731-ig terjedő évekről kivonatot készített. A bennünket érdeklő adatokat egy kis táblázatba foglaltuk össze. Erről leolvashatjuk a tanulók számának változását és az iskola tagozódását: az elemire épül a schola Latina, de a két felső osztály (poétika és a retorika) még hiányzik.

Az előbb már volt szó az ifjúsági vallásos egyesületekről, a Mária-kongregációról. Ennek keretében külön csoportot alkottak az alsósok és a felsősök. Mindegyik tagozat élén egy vezető tanár állott. Irányításuk mellett ment végbe dec. 8-án a tisztújítás. A tanulók maguk választották meg az ifjúsági tisztikart. Igazgatónak (rector) viszont egy-egy tekintélyesebb egyházi férfiút kértek fel, de a tiszteletbeli tagok közé beválasztották a város katolikus közönségéből a nevesebb világi férfiakat is. Ez volt az «actio catholica» formája a 18. században. A kongregáció nagy ünnepeiben együtt vettek részt.²⁸

Megtaláljuk iskolánkban a másik közismert jellegzetességet is, az iskolai színjátszást. Nem tudjuk ugyan évről évre összeállítani az iskolai színdarabok műsorát, bár nem lenne érdektelen tudnunk, kik hozták színre a darabot, mi volt a címe, a tárgya, kinek a tiszteletére adták elő, stb. Az iskolai színjátszás jelentősége abban áll, hogy szorosabb kapcsolatot teremtett az iskola és a társadalom között, s ezek a kapcsolatok túlnőttek egy-egy város keretén. Sokszor egy-egy iskolai ünnepélyen, melynek középpontja a színjáték volt, széles e vármegyéből összesereglett a nemesi hallgatóság. A színdarabok szerzői, betanítói maguk a tanárok voltak, kik osztályaik tanulóival álltak ki a színpadra. Nemcsényi Adolf irodalmi hagyatékában a következő művecskére bukkanunk: *Actiones Comicae, qua Poeticae et Rhetorices Professor, in theatro exhibitae*. A piarista iskolákban otthonos és divatos volt a színjátszás.²⁹

Mind a kettő egy szellemiségnek, a barokk műveltségnek megnyilatkozása volt, a barokk vallásosság és ízlés ápolója és terjesztője, a Regnum Marianum gondolatának, a barokk nemzeti öntudatnak istápolója.³⁰

Meg kell még itt emlékeznünk arról a bölcséleti tanfolyamról, mely egyetlen egyszer, 1726—28 között, Veszprémben időzött. Ez elsősorban a piarista klérikus-tanárok továbbképzésére szolgált, de az egyházmegyei papnevelés szünetelése miatt jó szemmel látta a püspök is. Sőt maga Acsády Ádám püspök gondoskodott Orlics Dániel bölcsélettanár és hallgatóinak ellátásáról. Amidőn ugyanis a

püspök arról értesült, hogy a rendfőnök Szentgyörgyre akarja átvinni a «studium philosophicum»-ot a veszprémi ház szegénysége miatt, lebeszéli erről. «Úgy vélekedem — írja a püspök 1727 okt. 18-án Bécsben kelt levelében — illendőbb légyen, hogy ott fejeződjék be az a studium, ahol megkezdődött.» A szegénység és az akadály elhárításáról mostani tehetsége szerint gondoskodni fog, miként már eddig is gondja volt a jobb megélhetés biztosítására és intézkedett. Erről a veszprémi házfőnököt is értesítette és közölte vele szándékát. «Ezután biztos vagyok abban, hogy Tisztelendő Atyaságod hozzájárulásával ez a bölcséleti studium ugyanott (t. i. Veszprémben) fejeződik be. Amint ez nekem kedves lesz, úgy Tisztelendő Atyaságod lekötölez és késztet engem arra, hogy jóakaratból vállalt kötelezettségeim teljesítsem.»³¹ A ház történetírója is megörökíti Acsády püspök bőkezűségét, amikor haláláról megemlékeznek.³²

A huszas évek szemléljét még két, a vallásos életet érintő, mozzanattal zárjuk le. Mindkettő a Szt. Anna-kápolnához kapcsolódik. XII. Kelemen pápa 1730 dec. 20-án kelt brevejében teljes bűcsút engedélyez Szt. Anna napjára mindazoknak a híveknek, kik a bűcsű elnyeréséhez szükséges feltételeknek eleget tesznek. A teljes bűcsút Stehenics János püspöki helynök hirdette ki.³³ A másik a Skapuláré-társulatra vonatkozik. 1730 nov. 30-án a kármeliták generálisa a veszprémi piaristák Szt. Anna-egyházában fennálló társulatnak a tagokat megillető összes lelki kiváltságot megadja. Ezt 1731 jan. 12-én hirdették ki Veszprémben.³⁴

A piaristák nemcsak az ifjúság nevelésében és oktatásában munkálkodtak, hanem a nép lelki gondozásában is tevékeny részt vettek.

1721—1730-ig a következő igazgatók és tanárok működtek intézetünkben:

Roszinszky Ambrusról, Sindler Zsigmondról, Orlics Dánielről, Kovácsovics Pálról és Bieliczky Ágostonról az 1939—40. évi Évkönyvben már megemlékeztünk.

Szolcsányi (István) *Imre* a Spiritu Sancto 1674 jan. 1-én sz. Szolcsányban. Magyarul és tótul tudott. Hittudományi tanulmányait a nagyszombati Collegium Rubrorumban végezte. 1693-ban borostyánkoszorús, 1694-ben a bölcsélet magistere, harmadéves korában hittudományok borostyánkoszorúsa. 1697 jún. 9-én vette föl az egyházi rendet. 1698 ápr. 12-én iktatták be plébánosnak Lédeczen (Bars vm.). Itt 1698 ápr. 12-től 1704 jan. 28-ig tevékenykedett. Innen Egeghre ment át, ahol 1709-ig működött. De nem találjuk meg őt az üzbégi plébánosok összefüggő sorában. 1707 jún. 5-én öltözött be Privigyén. Itt 1707—10. mint vásár- és ünnepnap, majd mint

rendes hitszónok működött. De piarista életének jelentősebb része Veszprémhez fűződik (1711—1726). Volkra püspök megértő munkatársat és jó tanácsadót talált benne. Őszinte tisztelettel viseltetett iránta s ezt kifejezésre is juttatta: «Nagyon le vagyok kötelezve Imre atyának, ő az első, ki ezt a rezidenciát munkásságával és türelmével megkezdte, de méltó a békére és nyugalomra a majdnem mindig gyengélkedő állapota miatt, nem pedig arra, hogy állandó fárasztó munkával, mely a házban mindennapos, még jobban kifáraszták.» Ezt a bizalmat odaadó és lelkes munkával meg is szolgálta. Mi, késő utódai, köszönjük neki, hogy a Szegénység úrnő szolgálatában készségesen vállalta a nélkülözést és nehézségeket. Így lett a veszprémi «szállás» az egyházmegye katolikus életének, megújulásának gyújtópontja.

Demka (József) *Gáspár* a S. Melchiore 1699 máj. 20-án sz. Nyitrán. Atyja, Demka György, jómódú nemesember volt, több ízben viselte a városbíró tisztét, anyja Mókos Ilona. Nikolsburgban is iskolázott, majd bátyja példájára 1717 okt. 19-én ő is a piarista rendbe lépett. Bölcséleti és teológiai tanulmányait 1722—27. Nyitrán végezte 1719—21. Pesten a syntaxis és grammatika tanára volt, 1721—22. Veszprémbe tanít. Tanulmányainak végeztével 1727—30. Tokajban előljáró, 1730—33. Pesten házfőnök és igazgató, 1733. Debrecenben igazgató, 1734. tokaji házfőnök és igazgató, 1735. pedig Debrecenben. Innen Nagykárolyba megy házfőnöknek 1736—38. Itt halt meg 1738. márc. 10-én.

Kalmár (Ferenc) *Gellért* a S. Franc. Seraphico 1698 okt. 14-én sz. a komárommegyei Für községben. 1720-ban öltözött be Privigyén. 1722—25. Veszprémbe tanít. Itt előadatja a *Subacta et derisa virtus Christiana triumphat de Barabone Persarum rege et Theodosio Romanorum imperatore* c. színdarabot. A humaniorát több iskolánkban szép eredménnyel tanította. 1727. Debrecenben működik. 1731. Kecskeméten a syntaxis, grammatika és aritmetika tanára, hitoktató volt. Innen Nyitrára távozik. Itt 1732—34. találjuk, mint hitoktatót és hitszónokot. 1735—1739. ugyanebben a minőségben munkálkodik Kecskeméten. A pestisidő alatt is helyén maradt, s Judica vasárnap vigiliájától kezdve egészen júl. 22-ig állandóan gyóntatta a templomba sereglő híveket. Rendtársával, Szóróczy Vincével együtt áldozatos lélekkel vállalta a papi kötelességteljesítéssel járó veszedelmet. A halál ott leselkedett mögöttük s őket sem kímélte meg. 1739 júl. 25-én érette mutatta be az engesztelő szentmisét a házfőnök.

Nemcsényi (Skorecz Mihály) *Adólf* a S. Benedicto 1702 febr.

19-én sz. Aranyosmarót (Bars m.) mellett egy faluban tehetős nemes családból. Atyja, Skorecz György, anyja Sevcsik Ilona, helybeliek voltak. Tótul és magyarul beszélt. A latin nyelv elemeit Aranyosmaróton sajátította el, a grammatikát Komáromban végezte, a poetikát Győrben a jezsuita atyák legjobbaitól tanulta, és itt állandóan az elsők közé sorolták. Kivált a nyitrai piarista gimnáziumban is (ez akkoriban Magyarország egyik legvirágzóbb iskolája volt, évenként kb. 1200 nemes ifjú látogatta). Annyira belefeküdt az ékes-szólás tanulásába, hogy osztálytársai közül senki sem tette vitássá elsőségét. Bizonyára itteni élményei indították arra, hogy a piarista rendbe lépjen. 1720 okt. 25-én öltözött be Privigyén. Az újoncúvek után előjárói Veszprémbe küldik, hol 1722—25. az alsó osztályokat tanította. Itt az ifjúság oktatására fordított gondos munkáján kívül sok dicséretreméltó dolgot vitt végbe. Gr. Esterházy Imre veszprémi püspök tiszteletére színdarabot rendezett, s jó benyomásokat hagyva maga után, távozott Veszprémből. Bölceleti tanulmányait 1725—27. Szentgyörgyön, a hittudományt 1727—30. Nyitrán végezte el. 1728 szept. 24-én szentelte pappá Nagyszombatban Esterházy Imre érsek. Tanulmányainak bevégzése után az 1730—31. évben Pesten a retorika és poétika tanára volt. Tehetségével hamar kitűnt. 1731—33. Nagykárolyban, 1733—35. Vácon a bölceletet tanította. Mindkét helyen öregbítette jóhírét. 1735-ben Győrbe távozik teológiai tanárnak. Groll Adolf győri püspök, a kegyesrend előbbi generálisa, ugyanis a piaristákra bízta a hittudományi főiskola vezetését. A tanároknak a szemináriumban adott lakást, élelmezést és 100—100 frt. tiszteletdíjat. A tanítás színvonala a piaristák idejében korszerű és magas volt. 1735—41. tanította itt Nemcsényi a skolasztika dogmatikát. Ezen hat év alatt sok jeles tanítványt nevelt, kik közül többen hamarosan magasabb tisztségeket értek el. Fáradhatatlan munkájával, komoly s mégis nyájas magatartásával sok egyházi és világi férfiú megbecsülését és barátságát érdemelte ki, sőt a mágnások jóindulatát is annyira megnyerte, hogy egyesekkel gyakori barátságos érintkezésben állott, másokkal pedig levelezésben. A püspöki könyvtárat, mely ritka szerzők és a szentatyák műveiben bővelkedett, rendezte. Midőn azokat a munkákat, melyeket annyi időn keresztül bőségesen használt, neki engedték, idejének egy részét azok tanulmányozására fordította, s az ő szorgalma révén váltak ismertekké Magyarországon is Szt. Ágoston (Soliloquia) és Szt. Bernát (levelei), Calmet Ágoston, Ambrosius Catharinus (Vindiciae vindiciarum), Serry Hyacinthus művei és br. Pelzhoffer Lacon Politicus-a. Ugyancsak szorgalmazta, hogy a magyar provinciában

is tanítsák a «*philosophia mechanica*»-t. Alexander Natalisnak, ez elsőrangú és páratlan teológusnak összes műveit megszerezte magának. 1741—44. Nyitrán rendi teológiai tanár és a nemesi konviktus igazgatója, 1744—48. a ház főnöke is volt. Mindkét szerepkörét jelesen betöltötte. Számos előkelő származású és szépreményű ifjút nevelt a hazának, sokak az ő kezdeményezésére folytatták tanulmányaikat külföldön, mint gr. Csáky Imre, gr. Castelli József, br. Andrássy János és István. Mások, mint Bajthay Antal, a Cörver testvérek is, tőle kaptak indítást a piarista hivatásra. 1748-ban Tapolcsányi Gergelyvel együtt képviselték a magyar tartományt Rómában az egyetemes rendi káptalanon. A káptalanban megválasztott Delbecchi József Ágoston, kit még a harmadik év eltelte előtt algheroi püspökké nevezett ki a pápa, Nemcsényit tette meg magyar provinciálisnak. Ez pedig Kácsor Keresztélyt vette maga mellé titkárnak, hogy a rendfőnök széles körre kiterjedő levelezésében segítségére legyen. Kácsor megírta Nemcsényi életrajzát is és hivatalos látogatásainak történetét «*Rationarium peregrinationis Adolphi Nemcsényi praep. provlis per Hungariam et Transilvaniam Sch. P.*» címen. Mint rendfőnök igen körültekintő ember volt, az egyes rendházak érdekeit különösen is szívén viselte. A veszprémi ház történetében is többször szerepel, nem utolsó sorban a «telekügyben». 1754—56. a Bécsben távollevő Bajthay Antal rendfőnök helyetteseként kormányozza a rendet. Irodalmi munkásságát nagyobb részét alkalmi költemények és iskolai színdarabok alkotják. Talenti Vince olasz piarista Kalazancius-életrajzát, melyet a mieink átültettek latinra, nagy gonddal csiszolgatta latinosabbra és kinyomatta. Egy himnuszt is szerzett rendalapítónk erényeiről a nép ájtatosságára. Nemcsényi «kitűnő képzettségű teológus volt, félelmes vitakozó, aki a filozófiai és teológiai disputációkon nagy dicsőséget szerzett rendjének». 1757 április 22-én halt meg Nyitrán.

Franyó (János) Raymund a S. Joanne Eleemosynario 1699 jan. 24-én sz. Jászberényben. Atyja Mihály jászkapitány volt, anyja Bosnyai Erzsébet. Magyarul és keveset tótul is tudott. 1720 okt. 3-án öltözött be Privigyén. Bölcséleti tanulmányait 1726—28-ig Veszprémben, a teológiát 1728—31-ig Vácon és Szegeden végezte. 1728 szept. 24-én szentelték pappá. Mint tanár működött Vácon, Kecskeméten, Veszprémben és Szegeden. Veszprémben előadatta a *De Vitèzio et Thaleto* című színdarabot. 1731—36. a tokaji ház előljárója volt. Jó szónoki készséggel volt megáldva, s több mint harminc éven át tevékeny szerepet visz az igehirdetésben és a lelkipásztori munkában. 1736—38-ig Kecskeméten, 1738. Veszprémben, 1739—41. Vácon, hol

a pestis idején a plébánián is segédkezett. 1741—42. Hévízen adminisztrátor. 1742—54. Nagykárolyban, Debrecenben, ismét Veszprémben, Szegeden és Máramarosszigeten működik. 1754—55. Magyaróvárról kijárva a kiliti plébániát vezeti. 1769-től a kecskeméti ház ünnepi szónoka. Itt halt meg 1782 június 24-én.

Zhoreliczky Tóbiás a S. Rosalia 1702 július 26-án sz. Szentbenedeken (Bars vm.) egyszerű jobbágycsaládból. Tót anyanyelvű, magyarul később is csak közepesen beszélt. 1722 október 11-én lépett a rendbe Privigyén. Bölceleti tanulmányait 1728—30. Kecskeméten, a teológiát 1730—33. Nyitrán végezte. 1730 december 6-án vette fel az egyházi rendet. 1724—28. Nyitrán, Veszprémben, Kecskeméten és Breznóbányán tanárkodik. Tanulmányainak bevégzése után 1734—41. mint bölcelet- és teológiai tanár tanít Kecskeméten, Szentgyörgyön és Nyitrán. 1742—44. Szebenben, 1746—48. Rózsahegyen volt házfőnök. Hitszónoki tevékenységet nagyobb részét felvidéki házainkban fejtett ki. 1776 január 16-án halt meg Szentgyörgyön.

Herách (Ferenc) Célesztin a S. Francisco Xav. 1699 febr. 16-án sz. Liptószentmiklóson. 1722 október 11-én lépett a rendbe Privigyén. 1728 szeptember 24-én szentelte pappá Berkes András váci segédpüspök. 1725—26. Debrecenben, 1726—30. Veszprémben tanít aritmetikát, majd syntaxist és grammatikát. 1729-ben színre hozta a *De Juliano et duobus filiis* c. darabot. Valószínű, hogy itt végezte bölceleti tanulmányait is. 1730—32. Máramarosszigeten magyar hitszónok és rónaszéki káplán. 1732—35. Besztercén a retorika, poétika és aritmetika tanára, majd igazgató, szükség esetén pedig magyar hitszónok. 1735—39. Szegeden hitszónok, majd házfőnök és igazgató. Innen Kecskemétre került. Az 1739. évi pestis a kecskeméti rendházat sem kímélte meg. Két presbitert és két laikus testvért ragadott el a vész, a ház kongott az ürességtől. A bajból már lábadozó házfőnök Szegedről kért segítséget. 1739—41. Kecskeméten működött. 1741—42. Máramarosszigeten a házat és plébániát vezette. 1743—46. Nagykárolyban és Debrecenben hirdette az igét. 1747 őszén Veszprémbe jött székesegyházi szónoknak, de december 16-án meghalt. A Szt. Anna-kápolnába helyezték örök nyugalomra. «Jó szónok, lelkes tanár és önfeláldozó pap volt.»

Zabojnyik (János) Péter a S. Paulo 1672 június 24-én sz. Lülén (Bars m.). Magyarul és tótul beszélt. Mint végzett rétor öltözött be Privigyén 1690 november 19-én. Bölceleti tanulmányait 1693—95. Privigyén végezte, a teológiát Szentgyörgyön kezdte, majd jóval később Nikolsburgban fejezte be. 1697 október 18-án szentelte pappá

Kollonics Lipót bíboros érsek. 1697—1700. Privigyén a syntaxist és grammatikát tanította. 1701-ben Nyitrára küldik senior-elöljárónak. A városi tanács már 1698 végén meghívta a rendet, telepedjen le és nyisson iskolát. Ezt a szándékot melegen pártfogolta a vármegye és a káptalan is. De Mattyasovszky László nyitrai püspök nem járult hozzá. Csak 1701 január 29-én jött létre végleges megállapodás a püspök és a rend között, melyet a generális is jóváhagyott. 1701—02. házfőnök, igazgató és az aritmetika tanára volt Nyitrán. 1702-ben Nikolsburgba távozik teológiai tanulmányai befejezésére. 1705—06. a Rákóczi-fölkelés miatt mint száműzött Németországban tartózkodik. Visszatérve 1706. Szentgyörgyön hitszónok, 1707—09. Nyitrán igazgató, majd 1709—12. házfőnök itt. 1712. ismét Szentgyörgyön van. 1713. br. Berényi Györgynél Bodokon (Nyitra m.) mint házi káplán működik. Egy évig újra Nyitrán találjuk, innét azután az új alapítású Kecskemétre megy, hol 1715—24. a házfőnök és igazgató tisztségét tölti be. 1726. Privigyén igazgató és promagiszter. 1727-ben jött Veszprémbe. Jóindulatú, a szegények iránt jóságú és adakozó, de beteges ember volt. 1728 március 22-én halt meg. A Szt. Anna-kápolnába temették el.

Bobraniczky (Gáspár) *Rudolf* a S. Anna 1701 január 2-án sz. Bobrovnikon (Liptó m.). 1721-ben lépett a rendbe. Tótul és magyarul tudott. 1723—25. Nyitrán az alsó osztályokat tanította. Mindkét évben adatott elő színdarabot tanítványaival. 1725—26. Kecskeméten, 1727—28. Veszprémbe, 1728—29. Privigyén tanította a syntaxist és a grammatikát. Több helyen működött még mint hitszónok. 1739 március 21-én halt meg Breznóbányán.

Molnárovics János a S. Georgio 1707 március 6-án sz. Szentbenedeken (Bars m.). Magyarul és tótul tudott. 1725 szept. 29-én öltözött be Privigyén. 1731 október 7-én szentelte pappá Berényi György püspök. Az újoncévek után 1727—29. Veszprémbe az aritmetika és az alsó osztályok tanára volt. 1731—33. Nyitrán elvégezte a teológiát s ugyanitt a zenét is tanította. 1735—36. Szegeden a retorikát és poétikát tanította. Itt színdarabot is adatott elő declamatioval egybekötve. 1736—37. Privigyén promagiszter, igazgató és a humaniora tanára. 1739—42. Szebenben házfőnök volt. 1742—43. Szentgyörgyön mint hitszónok működött. Itt halt meg 1743 április 21-én.

Tapolcsányi (Pál) *Gergely* a S. Ladislao «halhatatlan dicsőséget érdemlő férfiú, kit az emberi és az isteni tudományokban való nem csekély jártassága, és néphez intézett beszédeinek könnyedsége, szó-

fűzésének gazdagsága kedvessé és közismertté tett» — írja róla Kácsor. Tapolcsányi 1713 január 15-én sz. Tavarnakon (Nyitra m.). Atyja, Tapolcsányi Miklós, gróf Forgách Simon jószágigazgatója, anyja Fitoss Erzsébet. Nyitrán a piarista gimnáziumban végezte tanulmányait. 1728 október 6-án öltözött be Privigyén, hol a legjobb mesterek keze alatt alapozta meg szerzetes életének alapját, és erre építette föl hivatását. 1729—32. Veszprémben, Privigyén és Debrecenben a syntaxist és grammatikát tanította. Bölcséleti tanulmányait 1732—34. Nagykárolyban, a teológiát 1734—37. Szegeden és Kecskeméten végezte el. Kitűnt már ekkor is könnyed felfogásával, tehetségével, és szónoki készsége is hamarosan kibontakozott. 1737—39. Pesten a retorika és poétika tanára volt, itt több ízben lépett tanítványjaival a nyilvánosság elé. 1739—41. Nagykárolyban a bölcsélet tanára, 1741—43. Debrecenben hitszónok volt. Ezt a feladatát több éven át hírnevének öregbítésére és a rend jóhírének növelésére dícsérettel töltötte be. Szívesen vállalkozott alkalmi beszédek mondására is. Ő mondotta a gyászbeszédet Erdődön gr. Károlyi Sándor, a szatmári béke szerzője ravatalánál 1743 szeptember 10-én. Ez nyomtatásban is megjelent. De őt kérte fel az elhunyt fia, Ferenc gróf, az 1744. évi ünnepélyes temetéskor mondandó beszédre is. Mindkét beszéde nagy hatással volt a hallgatóságra. Szónoki készsége természeti adottság volt. Debrecenben még a reformátusok is szívesen hallgatták, nem egyet meggyőzött közülük, de emberi tekintetek visszatartották őket a megtéréstől. Többben mégis katolikusok lettek, mit bizonyít a megtértek anyakönyve. 1743—44. Nyitrán, 1744—47. Debrecenben a rendi növendékeket oktatta a teológiára, majd ugyanitt 1747—54. házfőnök és plébános. 1748-ban és 1754-ben résztvett Rómában az egyetemes rendi káptalanban, ahol egyházbizományi tudásával tűnt fel, sőt XIV. Benedek pápa is kikérte tanácsát a magyarországi vegyesházassági kérdések ügyében. 1754—60. a szegedi házat és plébániát vezette. A polgárokkal szíves viszonyban volt. A házat új telekkel és minden alkalmasságra felszerelt iskolával gazdagította. 1760—66. a magyar tartomány főnöke lett. Mint rendfőnök nagy hatást gyakorolt a tanulmányi rendszer reformjára. 1762-ben Vácon Kőszeghy Szaniszló, Desericzky Ince és Léday Lénárd közreműködésével kidolgozta az újabb piarista tanulmányi rendszert. Rendfőnöksége alatt négy házzal gyarapodott a tartomány: a szenci gazdasági iskolával, a tatai, kalocsai és nagykanizsai kollégiumokkal. 1764-ben nagy beszédben búcsúztatta gróf Esterházy Imre nyitrai püspököt. 1766—68. ismét a szegedi ház élén találjuk őt. Nyugalomba vonulása után megírta Kalazanci Szt. József életrajzát, zamatos és ízes magyar

nyelven. Munkája 1772-ben jelent meg Kalocsán a piaristák nyomdájában. 1773 október 8-án halt meg Szegeden. Tapolcsányi «a XVIII. század legnagyobb rendfőnöke, kinek szerencsés kormányzata alatt érte el a rend népszerűségének tetőfokát».

Horváth (Tamás) Mihály Bonaventura a SSma Trinitate «sok jeles tulajdonsággal megáldott, nagytehetségű és jó emlékezetű férfiú» 1711-ben sz. Nyitrán, nemes szülőktől. 1728 október 6-án lépett a rendbe Privigyén. 1729. Veszprémben az alsó osztályokat tanította. 1730. Nyitrán a syntaxis tanára volt. Itt növendékeivel előadta a *Corona victori debita* (De Mathia Corvino) c. színdarabot. 1731. Nagykárolyban tanít. Bölcséleti és teológiai tanulmányait 1732—37. végezte el. 1739 március 30-án szentelte pappá gr. Falkenstein Adalbert csanádi püspök. 1737. Szegeden a syntaxis és grammatika tanára, magyar hitelemző volt. 1741. Vácon működik. 1742—44. gr. Patachich Gábor kalocsai érsek unokaöccsének, Patachich Jánosnak nevelője és tanulmányi felügyelője volt. Nevelői feladatának fényesen megfelelt. Tanítványa az ő vezetése alatt annyira megszerette a tudományokat, hogy Bécsben mint bölcslethallgató az elsők közé emelkedett és szigorlatán ékes latinsággal vetélkedett. Horváth Mihály egyéniségével és jó modorával nagy mértékben megnyerte az érsek bizalmát. Patachich vetette meg 1733-ban a kalocsai szeminárium alapját, visszaállította a káptalant és szünet nélkül fáradozott a katolikus hitélet emelésén. Azzal a tervvel foglalkozott, hogy meghívja a piaristákat Kalocsára, de szándékának végrehajtásában az országban dühöngő pestis megakadályozta. Horváth Mihály két évig időzött Kalocsán. Ezen idő alatt szorgalmasan átkutatta a gazdag érseki levéltárat és eredeti kútforrások alapján összeállította a kalocsai érsekek sorát időrendben, hozzáfűzte rövid életrajzukat és működésük történetét. Munkája 1746-ban jelent meg nyomtatásban. Rendalapítónk tiszteletének növelésére és terjesztésére 1741-ben kiadta Maggi Ferenc Mária rövid, de elegáns latinsággal megírt Kalazanci Szt. József életrajzát, mely 1680-ban Rómában, 1730-ban pedig Lengyelországban jelent meg. 1747. Vácon a retorika és poétika tanára volt, 1749. Debrecenben hitszónok és plébános-helyettes. Korábban egyike volt a legkiválóbb szónokoknak. 1751—52. kecskeméti házfőnök volt. Életrajzírója elmondja, hogy a «quarta funeralia» körül félmerült vitában a váci püspöki helynök Horváth M. felterjesztésében foglalt érvek alapján a ferences plébánost panaszával elutasította. Betegsége miatt azonban csak egy évig viselte a házfőnöki tisztséget. Betegségében Pesten keresett orvoslást. Itt halt meg 1752 február 7-én.

1721—1730-ig az igazgatók és tanárok a következő időrendben működtek iskolánkban:

1721—22. Roszinszky Ambrus igazgató; Szolcsányi Imre, Demka Gáspár.

1722—23. Roszinszky Ambrus igazgató; Szolcsányi Imre, Kalmár Gellért, Nemcsényi Adolf.

1723—24. Roszinszky Ambrus igazgató; Szolcsányi Imre, Kalmár Gellért, Nemcsényi Adolf.

1724—25. Roszinszky Ambrus igazgató 1725 április 15-ig, utána pozsonyszentgyörgyi házfőnök, Szolcsányi Imre 1725 június 15—december 1-ig házfőnök és igazgató, Kalmár Gellért, Nemcsényi Adolf.

1725—26. Sindler Zsigmond igazgató; Szolcsányi Imre, Franyó Raymund a syntaxis és grammatika, Zhoreliczky Tóbiás az alsó osztályok tanára.

1726—27. Sindler Zsigmond igazgató; Orlics Dániel bölcelet-tanár, Franyó Raymund bölcelethallgató, a syntaxis és grammatika, Herách Célesztin az aritmetika tanára; az aritmetisták husvét után nem jelentek meg.

1727—28. Zabojnyik Péter igazgató 1728 március 22-ig; helyette július 8-tól Orlics Dániel bölcelet-tanár, Neográdi Atanáz gondnok, Herách Célesztin az aritmetika tanára, Franyó Raymund bölcelethallgató, Bobraniczky Rudolf a syntaxis és grammatika, Molnárovics János az alsó osztályok tanára.

1728—29. Sindler Zsigmond igazgató; Kovácsovics Pál, Herách Célesztin a syntaxis és grammatika, Molnárovics János az aritmetika és az alsó osztályok tanára.

1729—30. Sindler Zsigmond igazgató 1730 február 1-ig, Bieliczky Ágoston február 1-től; Kovácsovics Pál, Neográdi Atanáz (három hónapig alkalmazás nélkül), Herách Célesztin, Tapolcsányi Gergely a syntaxis és grammatika, Horváth Mihály Bonaventura az aritmetika és az alsó osztályok tanára.

Az iskola tanulóinak létszáma 1724—1731.

O s z t á l y o k		1724 ¹	1725	1726	1727	1728	1729	1730	1731
Aritmetistae		25		12 ²	23 ²	15 ⁵	19 ⁶	7 ⁸	
Grammaticae	suprema (III.)	Syntaxistae	—		8 ³	11 ⁴	15 ²	19 ⁷	25
		Grammatistae	—		7 ³	16 ⁴	20 ²	17	16
	media (II.)	Principistae	17		—	19 ⁵	21 ⁵	15 ⁶	12 ⁹
		Majores parvistae	18		—	15	9	19	16
	clasis infima (I.)	Minores parvistae	19		—	12 ⁵	18 ⁵	24 ⁶	16 ⁹
		Conjugatistae	31		—	13	16	17	19
		Comparatistae	—		—	11	8	10	13
		Declinistae	27		—	10	13	14	17
	Elemi	Minimistae	—		—	—	—	—	13
		Legentes	—		—	27	—	27	12
Összesen :		137		27	157	135	181	166	
1 Tanáruk : Kalmár Gellért				6 Horváth Mihály Bonaventura					
2 Herách Célesztin				7 Tapolcsányi Gergely					
3 Franyó Raymund				8 Mártonyi Demeter					
4 Bobraniczky Rudolf				9 Gyurovics Glicér					
5 Molnárovics János									

Repertorium.

¹ Protocollum (ezentúl: Prot.) 1716. n. 231. Veszp. kápt. orsz. lt. Idézi Friedreich E.: A veszprémi Szt. Anna-kápolna története 1724—1907. p. 7. 1. sz. j. — ² T. i. a Babocsay-házat 1714-ben. — ³ Status Domus Veszprimiensis an. 1759. ld. a Liber Resignationum Domus Veszp. Sch. P. conscriptus An. 1752. Házi lt. — ⁴ Kegyesr. központj. lt. Bp. (ezentúl: K. k. lt.) 0—12. fasc. I. n. 3. — ⁵ K. k. lt. 0—12. fasc. I. n. 2. — ⁶ Prot. 1721. n. 424. Veszp. kápt. orsz. lt., Prot. Eppale 1753—54. VIII. p. 406. V. püsp. lt. — ⁷ Kollányi Ferenc: Esztergomi kanonokok 1000—1900. Esztergom 1900., Lud. Némethy: Series parochiarum et parochorum A. D. Strigoniensis. Strigoniæ 1894. p. 783., Lib. Resign. D. V., Historia Domus Veszp. (ezentúl: H. D.) I. p. 7—8. — ⁸ Status Domus an. 1759., H. D. I. p. 217—20. — ⁹ K. k. lt. 0—12. fasc. I. n. 4. — ¹⁰ H. D. I. p. 8. Az elintézésre nézve vö. 1692: máj. 9.: «Quoad unionem earum domorum quae in Hungaria sunt cum Provincia Germaniae Congregationi P. Generalis remissum est». Acta Capitulum Generalium annis 1686 et 1692. celebratum. Archivum Sch. P. v. IV. Romae. 1939. p. 34. — ¹¹ Vinyas: Index bibliographicus Sch. P. v. I. Romae 1909. p. 37. — ¹² H. D. I. p. 8. — ¹³ Status

Residentiae Weszprimiensis Sch. P. Tabularium Generale Sch. P. (ezentül: Tab. Gen.) Reg. Prov. N. 55. Dom. Vesp. n. 2. — ¹⁴ H. D. I. p. 217—20. — ¹⁵ Házi lt. fasc. IV. n. 1—2. — ¹⁶ Prot. 1724. n. 764. Veszp. kápt. orsz. lt., Házi lt. fasc. II. n. 4., Véghely D.: Emléklapok, p. CIV. — ¹⁷ Prot. 1724. n. 804. — ^{17/a} Testamenta Eccl. n. 5. Veszp. kápt. orsz. lt. — ¹⁸ Házi lt. fasc. II. n. 2/a. — ¹⁹ Status Dr. Veszp. 1735. Tab. Gen. Reg. Prov. N. 55. Dom. Vesp. n. 4. — ²⁰ Friedreich föntebb i. m. p. 11. — ²¹ Status Residentiae Veszpr. 1729. Tab. Gen. Reg. Prov. N. 55. Dom. Vesp. n. 3. — ²² Processus informationis Eppi Volkra. — ²³ Ferences Protocollum. — ²⁴ H. D. I. p. 6. — ²⁵ Házi lt. fasc. XI. n. 1. — ²⁶ Házi lt. fasc. XI. n. 2. — ²⁷ H. D. I. p. 10. ²⁸ A piarista iskolák Mária-kultuszára ld. Prónai Antal: A piarista iskolák kezdete, Bp. 1899. p. 73. 1. j. — A tisztújításra, felvételre, beiktatásra: Ritus eligendi magistratum et promovendi tirones ad Sodalitatem. Ad usum oratorii Szegediensis Sch. P. Colocae. Typis Sch. P. 1772. Nyomtatv. Házi lt. fasc. XI. n. 10.; az alapszabályokat ld. Leges Sodalitatis B. Mariae V. Colocae. 1769. Nyomt. Házi lt. fasc. XI. n. 9.; vö. Horváth Sándor: Okmánytár a piaristák nyitrai kollégiumának történetéhez. I. 1698—1776. 1893—94. évi Ért.; Hogy valamennyi iskolánkban megvolt, ld. Familia Domorum anni 1782. Pallmann P.: A magyar piaristák II. József uralkodása alatt. Kolozsvár. 1914. c. mű 92—107. 1. — ²⁹ Vinyas i. m. I. p. 37. — A piarista iskoladrámákra Prónai Antal: A piaristák színjátéka Pesten a XVIII. században. Az 1906—1907. évi Ért.; A kegyesrendiek magyarországi iskoláiban 1670—1778. előadott drámák jegyzéke. ITK. 1915., Lugosi Döme: A piaristák szegedi drámajátékai. ITK. 1929. 2—3. sz. — ³⁰ A kongregációk jelentőségére Hóman—Szekfű: Magyar történet, VI. 167., Hets J. Aurelián: A jezsuiták iskolái Magyarországon a 18. század közepén. Pannonhalma, 1938. p. 54—59. A barokk színjátszásra Hóman—Szekfű: Magyar történet, VI. 143—47., Tolnai Gábor: Régi magyar főurak. A Tört. Társ. Könyvei. V. É. n., Pallós Kornél: Szt. István és kora a magyarországi drámairodalomban. Regnum. 1938—39. p. 98—136. (a piaristákról 109—10. 1.). — ³¹ K. k. lt. 0—12. fasc. I. n. 5. ³² H. D. I. p. 19. — ³³ K. k. lt. 0—12. fasc. I. n. 6. — ³⁴ Házi lt. fasc. XI. n. 3. ³⁵ A piaristák életére és működésére nézve ld. még: Szolcsányira: Diarium Collegii Generalis. Catalogus alumnorum 1649—1776. Kézirat a Budapesti Egyet. Könyvtárban, Ab. 72., L. Némethy i. m. p. 971., Volkra pk. levelét ld. az 5. sz. j. — Demka G. tokaji házfőnöknéjére Csaba Jenő: A piaristák Zemplénben (1727—1940). 1939—40. évi Évk. S. újhely. p. 6. — Kalmár Gellérte Nyers L.: Emlékezzünk régiekről! Kecskeméti Kat. Lapja, 1936. 13. sz. és A kecskeméti piarista gimnázium tanárai (1731—1749). 1936—37. évi Ért. — Nemcsényire Kácsornak a szövegben idézett művét ld. K. k. lt. 0—6. n. 23.; a piaristák győri működésére Bedy Vince: A győregyházmegyei papnevelés története. Győr. 1937. p. 34—36. és 115. — Horváth Mihályra: Komáromy Dezső: H. M., a jeles piarista tanár és író. Kalazantinum. 1911. p. 21—23. Egyebekre nézve ld. az 1939—40. évi Évkv. repertoriumát.

Nyers Lajos.

DUNÁNTÚLI KATOLIKUS KERÜLET.

A VESZPRÉMI KEGYES-TANÍTÓRENDI
RÓM. KAT. GIMNÁZIUM

ÉVKÖNYVE

AZ 1941—42. ISKOLAI ÉVRŐL

FENNÁLLÁSÁNAK 230. ÉVÉBEN

KÖZZÉTESZI:

DR. NEUHAUSER FRIGYES

IGAZGATÓ

VESZPRÉM, 1942.

A veszprémi piarista gimnázium tanárai.

(1730—1740.)

A veszprémi kollégiumra immár ráköszöntött a harmadik évtized is. A piaristáknak igen sok gondot okozott a külső várban fekvő telkük kibővítése és az építkezés. Ezt még inkább megnehezítette az a körülmény, hogy a különböző adósoknál elhelyezett alapítványi tőke évi kamatai nem folytak be teljes összegükben, sőt egyik-másik adósuk sem a kamatot, sem a tőkét nem fizette. Elsősorban Acsády püspök jóindulatában bizakodtak, mert a püspöknek, mint a város földesurának támogatása és engedélye nélkül meg voltak kötve a szabad mozgásban és a terjeszkedésben. Törekvéseik ennek az évtizednek végére egyidőre révbe jutnak: 1731-ben állandó épülethez jutnak az iskolák és az 1733-ban megkezdett új rendház is beköltöztetővé vált az 1741-ik évre.

1730-tól 1740-ig a következő igazgatók és tanárok működtek intézetünkben:

Bieliczky Ágoston (személyi és működési adatait ld. az 1939/40. évi Évkönyvben) 1730-ban vette át a rendház és a gimnázium vezetését, de már az előző évi kánoni látogatáskor kezdett tájékozódni az itteni körülményekről. Az új rendfőnök látogatása 1730-ban az idő rövidege és egyéb elfoglaltsága miatt elmaradt, pedig a rendház és a gimnázium ügyes-bajos dolgai nagyon is kívánták jövetelét. Bieliczky nyíltan beszámol a rendfőnöknek a helyzetről: Pénzt sehonnan sem kapott, s ezért a ház pénztára üres. Terveink és törekvéseink függőben vannak, mert a püspök tudta és beleegyezése nélkül nem lehet a telket kijelölni. Ez volna a legfontosabb, mert «azt a házat, melyben most az iskolák vannak, a külső várban, az örökösök vissza akarják venni. Hová költözzünk mi akkor az iskolákkal?!» Acsády püspök jóindulattal van irányunkban, behatóan érdeklődött a rendház anyagi ügyei iránt és a beszélgetés végén hozzátette: Kisdud alapításuknak nincs sem kezdete, sem vége. A házfőnök előadja, hogy jóakaróink a Szt. Anna kápolna mellett ajánlanak fel telket, kilátásba helyezték segítségüket az épülethez, továbbá a templom felszerelését teljes egészében. Bieliczky minderre kitérő választ adott, nem akart a rendfőnök döntésének elébe vágni, de úgy véli, hogy ha a püspök úr ökegyelmessége semmi segítséget sem ad és a Vitéz házat meg kell tartanunk, akkor azt rendbe kell hozatnunk hat szerzetes (többre t. i. nem telik a Volkra-alapítvány kamataiból) és az iskolák befogadására. Ez talán futja abból a 2000 forintból, aminek visszafizetése az említett nemzeti uraimék részéről esedékes.

A rendfőnök látogatásakor (1731 júniusában) foglalkozott ezzel a kérdéssel. Megbeszélte Kiss Sándorral és feleségével az általuk tett ajánlatot, t. i. hogy házukat átengedik az iskolák céljára és 2000 forintos alapítványt tesznek. A megbeszélések eredményét nem ismerjük. A házfőnök — úgy látszik — alkalmasabbnak tartotta a külső várbán a helyet, mint az alsó városban, s ebbe az irányba tájékoztatta a rendfőnököt is. Majd föl-mérette a Nagy-Vitéz ház telkét, de számot vetett a rendház szegénységével is: Hogy ha ezen a telken építkezésre kerül a sor, mint ahogyan kell kerülnie, az iskolák épületeinek térvét anyagi erőinkhez szabják. A püspök Pápay uram tájékoztatására megtiltotta, hogy a szomszédos romladozó házat iskoláknak használjuk. A házfőnöknek más megoldást kellett keresnie. Minthogy az iskolák tervrajza még nem érkezett meg, az idő pedig alkalmas volt az építkezésre, azért értekezett a kőművesmesterrel, rendbe lehet-e hozatni a Nagy-Vitéz házat. A pallér véleménye szerint az alap és a falak elbírnak még egy emeletet. Bieliczky ezek után jókarba helyeztette a Nagy-Vitéz házat és 1731 novemberében az ifjúság már az új iskolát látogatta. Az emeleten állították fel az iskolai színjátékok előadására szolgáló színpadot.

Az iskola épületének biztosítása után a *rendház* kérdése került szőnyegre. Bieliczky 1732 február 6-án k. levelében már a rendház emelésére szükséges telkek megszerzését javasolja. A szomszédos házak megszerzése a legnagyobb nehézség, mert azok káptalani házak. De elég telkünk lenne a Nagy-Vitéz ház mellett, ha a püspök úr ökegyelmessége a kálvinista iskolákat, a szomszéd takács épen eladó házat és a mellette levő telket átengedné nekünk. A püspöknek nincs ellenére, — írja április 9-én —, hogy a Nagy-Vitéz ház és a vele szomszédos telkeken építkezzünk. Előbb azonban látni akarja azokat, azután kijelölteti nekünk. A piacon levő házunk helyett két telket kell itt megszerezni, az egyiket a takács háza áll, a másikon csak a ház romjai vannak. 1732 július 4-én jelenti a rendfőnöknek, hogy a püspök rendelkezésére és a rendfőnök engedélyével az említett két házacskát már megvette, a harmadik megszerzésére is módot keres. Tovább folytatja tehát a telekvételt. 1732 szeptember 10-én elcseréli a piaci házat Márki Imre várbeli házával a Szinaytól vett pusztá telekkel együtt. 1733 május 18-án a piaristák megkapják Acsády püspök írásbeli engedélyét arra, hogy a két szomszédos telket (a Szőke ház telkét és Könczöl Anna házat) megvehessék. Bieliczky nem sokat tétovázik, augusztus 22-én a Könczöl házat is megveszi. Ezzel korábbi tervezetése megvalósul és a telekkérdés első fejezete lezárul. Bieliczky október 4-én a rendfőnök rendelkezésére Szegedre távozik. Veszprémben buzgó, tevékeny és szép eredménnyel dolgozó embernek mutatkozott.

Bencsik (István) Gábor a Purificatione BMV 1699 augusztus 19-én sz. Kálon (Heves m.). Tudott magyarul, németül és tótul. 1716 december 16-án öltözött be Privigyén. 1718/21-ig Vácon tanított. Bölcséleti (1721/23.) és teológiai (1724/26.) tanulmányait Nyitrán végezte. 1726/27-ben Pesten a retorika tanára volt. Itt több színdarabot adatott elő. Jeles képzettségű teológus volt és mint házfőnök is több házban hasznosan működött: 1727/28. Nagykárolyban, 1728/33. Szegeden, 1733/35. Veszprémben. Két-éves veszprémi házfőnöksége idejében folytatja elődjének munkáját. Az új rendház alapjait egészen a föld felszínéig húzták fel. A püspök az alapkő

letételét Bíró Márton prépostra bízta, de ezt egyelőre elhalasztották, remélvén, hogy a püspök tavaszra eljön Veszprémbe. «Mi bizony elég nyomorúságos helyzetben vagyunk», — panaszolja a rendfőnöknek. A háborús hírek és a pénzhiány miatt eláll az építkezéstől. A plébánia ránk ruházásának gondolata ismét felmerül, még egy rendtagot kérnek, mert nincs káplánjuk. Régi jóakarójuk, Bíró Márton 1734-ben püspöki helynök lett. 1735-ben az itteni vidéken zavargások híre jár, ami aggodalommal tölti el a házfőnököt. A Mérey-alapítványt gróf Nádasdynál Pápán helyezte el, s ez veszprémi malmát kötötte le a kölcsön fejében. Veszprémből Vácra távozik házfőnöknek és igazgatónak, de nem tölti ki az egész évet (1735/36.), mert Erdöss István helyébe Győrbe megy teológiai tanárnak. 1736/38-ban a nyitrai ház élén állott. Itt halt meg 1738 március 27-én.

Molnár (Pál) Máté a D. Thoma Aquinate 1707 január 8-án sz. Jánosházán (Vas m.). 1725 szeptember 29-én lépett a rendbe Privigyén. 1726 november 1-én fogadalmat tett. 1728/29. Pesten a syntaxis és grammatika tanára volt. 1730/31. Vácson bölselethallgató és hitelemző. 1731 november 7-én Pozsonyban Berényi Zsigmond-segédpüspök pappá szenteli. 1731/32-ben Veszprémben tanít. 1732/33. Szegeden hitszónok, és teológiai hallgató. 1733/34. Pesten a syntaxisták és grammatisták tanára s színdarabot adát elő velük. 1734/35. Vácson teológus. 1735/36-ban Veszprémben házfőnök és hitszónok. 1736/37. Nagykárolyban igazgató, 1737/39. a Koháry-családnál nevelősködött és Miklós grófort a bölcsészetre tanította. 1739/42. Szegeden, 1742/45. Debrecenben, 1745/48. Tokajban működött mint házfőnök, plébános és igazgató. Hivatalát mindenütt gondosan és lelkiismeretesen látta el. Súlyos búskomorságba esett. Meghalt Debrecenben 1748 január 23-án. Meggondolt, békeszerető ember, mintaszerű szerzetes volt. Bíró Márton veszprémi püspök, ki őt veszprémi házfőnök korából jól ismerte, halála hírére őszinte részvétét nyilvánította.

Belánszky (Ferenc) Antal a S. Alexio 1695 február 5-én sz. Nyitrán. Iskoláit valószínűleg szülővárosában végezte, hol 1701-ben telepedtek le a piaristák. 1713 október 4-én lépett a rendbe Privigyén. Bölseleti tanulmányait 1717/19. Szentgyörgyön, a teológiát 1719/21. Privigyén és Nyitrán végezte. 1715/17. Veszprémben az alsó osztályokat, 1719/20. Privigyén a retorikát és poézist, 1726/27. Nyitrán a syntaxist és grammatikát tanította. 1730-tól több helyen mint hitszónok működött. 1736/37-ben Veszprémben házfőnök is volt. Tovább folytatta a rendház építését. Panaszkodik, hogy nagy kenyérszűkében vannak, a gabona ára már három forintra emelkedett, kénytelenek alamizsnából élni. 1746/47-ben Szentgyörgyön házi lelkiatya volt. Meghalt Szentgyörgyön hosszabb betegeskedés után 1753 február 7-én.

Reysinger (Antal) Jusztinián a S. Antonio Patavino 1699 június 13-án sz. Mohácson nemes családból. Atyja, R. Miklós, mohácsi harmincadszedő és Székesen postamester, Érsekújvárról, anyja, Nagy Judit, Kőrösről származott. 1720 október 3-án öltözött be Privigyén. 1722/23. Pesten, 1723/24. Vácson, 1724/25. Nyitrán a syntaxist és grammatikát tanította. Bölseleti tanulmányait 1725/27. Szentgyörgyön, a teológiát 1727/29. Nyitrán végezte el. 1727 december 20-án gr. Eszterházy Imre segédpüspök pappá szentelte. Fölszentelése után 1729/31. Debrecenben, 1731/33. Nagykárolyban, 1733/37. Szegeden mint hitszónok működött. Több helyen töltötte be a házfőnöki

és igazgatói tisztet: 1737—1742-ig a veszprémi ház élén áll. 1740 július 4-én a Babocsay házat 600 forintért előörökítette Szabó Xav. Ferenc örökanonoknak. 1741 október 9-én költöztek át a már lakhatóvá vált új rendházba. Felsőörsön is tevékenykedett mint lelkipásztor. 1742/44. Kecskeméten házfőnök és vasárnapi hitszónok. 1744/50. Mármrosszigeten hitszónok és időnkint igazgató is. 1750/68. a tokaji ház élén állott. 1768-tól Kecskeméten, Tatán és Szentannán mint házi lelkiatya élt. Meghalt 1773 február 22-én.

Mártonyi (András) Demeter a S. Laurentio 1702 szeptember 10-én sz. Zalaegerszegen magyar családból. 1723/24-ben Kecskeméten mint világi kiségetző működött a parvában. 1724 október 11-én mint végzett rétor Privigyén belépett a rendbe. 1726/27. Kecskeméten a principistákat tanította s szindarabot adatott elő velük. 1727/28. Szegeden a syntaxis és grammatika tanára volt. 1728/29. Kecskeméten végzi bölcséleti tanulmányait. 1730/31. Veszprémben tanított. 1731/32. Vácon teológiai hallgató. Fölszentelése után 1732/36. Szegeden és Kecskeméten hitszónoki és hitelemzői minőségben tevékenykedik. 1736/39. Tokajban volt házfőnök és igazgató. 1739/40-ben Szegeden mint hitszónokot találjuk. Meghalt 1740 április 20-án Szegeden pestisben.

Gyurovics (Gábor) Glicér a Matre Dei 1713 február 13-án sz. Szentbenedeken (Bars m.) magyar nemes családból. Atyja, Gy. László Ferenc, szentbenedeki jegyző és anyja, Arady Anna, nagyszombatiak voltak. Tótul és magyarul beszélt. 1727 október 12-én öltözött be Privigyén. Az 1729/31. években Kecskeméten és Veszprémben tanított. A bölcséletet 1731/33. Nagykárolyban és Vácon tanulta. 1733/34. Nyitrán a syntaxist és grammatikát, 1734/35. Vácon a retorikát és poézist tanította. 1735/37. Kecskeméten a hittudományok hallgatója volt. 1736 november 4-én szentelte pappá gróf Falkenstein Adalbert csanádi püspök. Több ízben működött Privigyén mint promagiszter és a rendi növendékek tanára, majd gimnáziumi igazgató. Nyitrán kétszer fordult meg, mint a retorika és poézis tanára. 1739/40-ben rendfőnöki titkár volt. 1743/45. Kecskeméten a rendi növendékek bölcsélettanára és gimnáziumi igazgató. 1746/48. Rózsashegyen segédlelkész, 1748/52. Szebenben Splényi generális házi káplánja, 1757-ig a szebeni plébánia és gimnázium igazgatója. 1757-től Debrecenben, majd Szebenben él 1770 augusztus 23-án bekövetkezett haláláig. 1746-ban megbízást kapott Szlopnay Elek rendfőnöktől, hogy a piarista gimnáziumok számára írjon történelemkönyvet. Gyurovics azonban elhárítja magától e feladatot, mivel nem állnak rendelkezésére a szükséges könyvek, különösen pedig Bonfini és Desing¹ munkái. Aki erre a munkára vállalkozik, annak igen nagy segítségére lesz a német piarista gimnáziumok használatára kiadott történelemkönyv. «És szerény véleményem szerint más nem is látszik szükségesnek. Ha ugyan abban megvan az, ami a tanuló ifjúságot gyönyörködteti. Tehát ezt a históriát egy második kötetben ki kell bővíteni és meg kell toldani a magyar történet főbb tudnivalóival. Egyébként ez a

¹ Desing Anzelm ensdorfi bencés apát († 1772) történelmi, erkölcsjogi, pedagógiai és matematikai téren fejtett ki egyetemes és termékeny írói tevékenységet. Vö. Martin Grabmann: Geschichte d. katholischen Theologie seit dem Ausgang der Väterzeit. (1933). S. 194., 335.

munka is hosszú és nyugodt olvasgatást igényel, míg kézikönyvbe lehet tömöríteni oly vaskos köteteket, mint Bonfini Decas-ai, Istvánffy és Kazy művei. Én egészségem gyöngesége miatt, amit az ülés még jobban nyomorgat, nem bízom magamban, hogy ily nagy és állandó munkásság elviselésére egy év leforgása alatt vállalkozhatom.»

Szabó (Zakovics Ignác) *Lukács* a S. Maria Maggiore 1708 február 24-én sz. Hosszúhetényben (Baranya m.) jobbágycsaládból. Atyja, Z. Mihály, horvátországi, anyja, Tóth Katalin, barátúri (Baranya m.) származású volt. Anyai nagybátyja, Szabó Márton, Kecskeméten élt. Itt találjuk 1728/29-ben mint az aritmetika tanulóját. 1729 október 30-án öltözött be Korponán, a második próbaévet Nyitrán töltötte, hol az alsó osztályokban tanított is. 1731 okt. 30-án tette le fogadalmát Kecskeméten. 1731/32. Veszprémben az alsó osztályok tanára, majd 1732/34. Breznóbányán bölcslethehallgató. Innen Szegedre küldik teológiára. 1735 január 15-én szentelte pappá Temesvárott gr. Falkenstein Adalbert csanádi püspök. Első szentmiséjét Kecskeméten mondta (1735) Szentháromság vasárnapján. Ezen a napon ment végbe a piarista templom megáldása is, melyre megjelent gróf Koháry András, az alapító unokaöccse is. 1735/37. Veszprémben mint hitszónok tevékenykedik. 1738/39. Kecskeméten befejezi teológiai tanulmányait. 1738/39. Nagykárolyban, 1739/42. Szegeden találjuk mint hitszónokot. 1742/44. veszprémi házfőnök. A rábízott feladatot készségesen vállalja engedelmesen fejet hajtván a rendfőnök rendelkezésére «jó reményben s reménységben hozzá, hogy a melly atyai kéz mostanában engem látogat, ugyanazon kegyes atyai kéz rövid idő múlva meg is fog látogatni avagy vigasztalni». Amikor 1743 február elején Győrbe ment, hogy Acsády püspöknél tisztelegjen, a püspök első kérdése ez volt: Mi vagy? Magyar-e vagy német vagy tót? — Magyar vagyok — válaszolta a házfőnök. Az új veszprémi rendházat a rendtagok nagyobb kényelmére lakályossá tette. Nagy szolgálatot tett azzal a háznak, hogy némely szántóföldeket szerzett, s így a házat az alamizna-kenyértől megszabadította. Innen Szegedre került hitszónoknak. Kétéves működése után átveszi a ház igazgatását. 1748-ban Kecskemétre megy házfőnöknek. A ház történetírója nemcsak az újmisésről emlékezik meg, hanem a házfőnökről is, aki a templom hiányait pótolja, a meglevőt növeli és gyarapítja. 1751-től kezdve ismét Veszprémben találjuk, mint székesegyházi hitszónokot és a Szt. Anna kápolna lelkészét. Érdemes és munkás tagja volt rendünknek. Meghalt 1758 szeptember 6-án. A Szt. Anna kápolna mellé temették.

Kocsis (József) *Frigyes* a S. Placido 1699 június 5-én sz. Szegeden polgárcsaládból. Atyja István szegedi városbíró volt, anyja Hódy Anna. Magyarul és rácul beszélt. 1720 október 3-án öltözött be Privigyén. Bölcséleti tanulmányait 1725/27. Szentgyörgyön, a teológiát 1730/32. Szegeden végezte. 1728 október 27-én szentelte pappá Berkes András váci segédpüspök. Szegeden, Kecskeméten, Debrecenben, Korponán és Veszprémben a syntaxist és grammatikát tanította. Szegeden több alkalommal működött mint rácnyelvű hitszónok s az Alsó-városban segédlelkész. Mint hitelemző és hitszónok még Nagykárolyban, Kecskeméten s Veszprémben fejtett ki tevékenységet. Szentannán német nyelven is mondott szentbeszédeket. A rend legidősebb tagja volt, amikor 1785 május 1-én Szentannán elhalálozott.

Külley (József Antal) *Kristóf* a S. Joseph 1706 november 30-án sz. Veszprémben. Atyja Mihály, anyja Juratovics Éva volt. 1722 július 19-én öltözött be Privigyén. 1724/26. Nyitrán az alsó osztályokat tanította. 1726/28. bölceleti tanulmányokkal foglalkozott. 1728/29. Nyitrán a syntaxist és grammatikát tanította. 1729/31. Nyitrán teológiát tanul. 1729-ben szentelte pappá Berényi Zsigmond segédpüspök. 1731/32. Debrecenben magyar hitszónok, 1732/33. Veszprémben a Szt. Anna kápolna lelkésze, 1733/35. Nyitrán hitszónok és a nemesi konviktus igazgatója, 1735/36. Nagykárolyban másodházfőnök volt. 1736/40. a debreceni házat és gimnáziumot vezette. Meghalt 1740 május 3-án.

Csavkai (Tóbiás) *Jób* a Passione Domini 1711 augusztus 11-én sz. Litaván (Hont m.) jobbágy családból. Atyja, János szenográdi, anyja, Dombi Katalin, szentkeresztii származású volt. Jól beszélt tótul, közepesen magyarul és németül. 1730 november 5-én lépett a rendbe Korponán. 1732-ben Veszprémben tett fogadalmat. Bölceleti és teológiai tanulmányait Nyitrán végezte. 1736-ban Acsády Ádám püspök szentelte pappá. 1732/34. tanított iskolánkban. Fölszentelése után 1738—39. Szentgyörgyön hitszónok, 1739/49. a Koháry családnál nevelősködött. Innen visszatérve 1749/51. Korponán, 1754/57. Nagykárolyban, 1757/60. Mármároszigeten házfőnök. 1765/69. Nagykanizsán igazgató, majd 1769/75. házfőnök is. 1783/84. a tokaji ház élén állott. Meghalt 1784 április 22-én.

Kiss (Imre) *Julián* a S. Martino 1713 augusztus 18-án sz. Szombathelyen, nemes családból. Atyja János keresztúri, anyja, Sárvári Katalin, sárvári származású volt. 1731 október 10-én öltözött be Szentgyörgyön. A próbaévek kitöltése után 1733/36. Veszprémben és Nyitrán az alsó osztályokat, 1736/37. Vácon a syntaxist és grammatikát tanította. 1737/39. Nagykárolyban bölceletet, 1739/41. Nyitrán teológiát tanult. 1740 június 14-én Patacsich Gábor kalocsai érsek pappá szentelte. 1741/42. Debrecenben tanárkodott. 1742/50. Nagykárolyban, Debrecenben s Kecskeméten hitszónokként működött. Egy évi nagykárolyi pihenő után 1751/52. Kókán (Pest m.) segédlelkész, 1752/53. a Szt. Anna kápolna lelkésze Veszprémben. 1753/55. Mármároszigeten volt hitszónok. Betegeskedése miatt több helyen pihenőben tartózkodik. Meghalt 1760 szeptember 28-án Kecskeméten.

Bernáczy (József) *Ambrus* a S. Josepho 1714 június 27-én sz. Magyaróvárott. Atyja, Csehországból költözött hazánkba és Moson megye főadószedője lett, anyja, Vér Mária, mosoni születésű volt. Szentgyörgyön lépett a rendbe 1732 szeptember 29-én. Magyarul és németül beszélt. 1734/36. Veszprémben tanított. 1736/38. Breznóbányán a bölceletet, 1738/40. Szentgyörgyön a teológiát tanulta. 1740/48. Pesten, Magyaróváron, Szegeden, Medgyesen és Mármároszigeten az alsó osztályokat, majd a syntaxist és grammatikát tanította. 1749-től hitszónoklattal és lelkipásztorodással foglalkozott Nagykárolyban, Besztercén és Mármároszigeten. Utoljára a bocskói plébánia lelkésze volt. Meghalt 1761 szeptember 7-én.

Lality (István) *Elek* a S. Stephano Regé 1714 augusztus 15-én sz. Szegeden magyar polgárcsaládból. Atya, Pál, anyja, Makay Margit, szegediek voltak. Iskoláit valószínűleg szegedi iskolánkban végezte. Magyarul, rácul és közepesen németül tudott beszélni. 1730 november 5-én öltözött be Korponán. 1732/33. Szegeden, 1733/34. Kecskeméten tanított. Böl-

cseleti tanulmányait 1733/35. Kecskeméten, a teológiát 1736/39. Nyitrán végezte. 1738 március 1-én szentelte pappá Groll Adolf győri püspök. Szegeden több alkalommal működött: 1740/42. a retorika és poézis tanára, 1742/44. és 1746/48. hitszónok 1748/54. házfőnök és igazgató. 1744/46-ig rendfőnöki titkár volt. 1754/57. a váci ház élén állott. Mint hitszónok működött még Nagykárolyban és Szentannán. Meghalt 1776 április 27-én.

Tarányi (László) Menyhért a S. Hermenegildo fogadalmas klerikus 1715 körül született Sümegen nemes családból. Atyja, Ferenc Zala megye főadószedője volt, anyja Gyömörey Krisztina. 1722-ben megveszik Tinkó Mihály kisgyömörei birtokrészét. Fiuk László 1731/32-ben a soproni konviktusban a retorikát látogatta, de már iskoláinak megkezdése óta az volt a leghőbb vágya, hogy rendünkbe lépjen. Magyarul és németül beszélt. 1732-ben öltözött be. 1734/35. Debrecenben, 1735/36. Kecskeméten, 1736/37. Veszprémben az alsó osztályokat tanította. 1737/38. Nagykárolyban bölcséletet hallgat. 1738/39-ben Debrecenben működik. Az országszerte dühöngő pestis azonban elragadta a szépreményű ifjút. Meghalt 1739 október 12-én, életének huszonnegyedik, szerzetességének hetedik évében.

Manyina (Ádám) Arzén a Matre Dei 1711 március 25-én sz. Kisvendégen (Nyitra m.). Atyja, Ádám kisvendégi, anyja, Vnucskó Borbála, apáti származású volt. Jól beszélt tótul, közepesen magyarul. 1732 szeptember 29-én öltözött be Kecskeméten. 1733/34. Debrecenben, 1734/35. Mármaroszigeten az alsó osztályokban tanított. Bölcséleti tanulmányait 1735/37. Nagykárolyban végezte. 1737/38. Veszprémben a syntaxis és grammatika tanára volt. 1737 december 22-én Groll Adolf püspök pappá szentelte. A teológiát 1738/41. Szentgyörgyön és Breznóbányán végezte, s mellette mint hitszónok is működött. Szebenben két ízben gimnáziumi igazgató és segédlelkész, 1743/45. Vácon a retorika, poézis és aritmetika tanára. 1759/64. Szentgyörgyön és Breznón hitszónokként tevékenykedett. 1764/66. Rózsahegyén házfőnök volt. 1772-ig Breznón ünnepi hitszónok. Utolsó éveit Szebenben töltötte. Meghalt 1783 november 8-án.

Hrabovszky (György) Pál a S. Georgio 1710 október 16-án sz. Rabón (Trencsén m.), Peredméren keresztelték. Atyja György, anyja, Holencsik Mária. Magyarul és tótul beszélt. 1738 október 11-én öltözött be Kecskeméten. Bölcséleti tanulmányait 1738/40. Breznón, a teológiát 1741/42. Nyitrán végezte. 1740 augusztus 15-én szentelte pappá Berényi Zsigmond püspök. 1735/38. Rózsahegyén, Kecskeméten, Veszprémben, 1740/41. Magyaróváron tanít. 1742-től több helyen mint hitszónok és lelkész működik: Szentgyörgyön, Korponán, Breznón tót nyelven, Nagykárolyban magyar nyelven hirdette az igét. 1745/46-ban az izsáki plébániát vezette, 1751 januártól márciusig pedig a veszprémi plébánián működött mint kisegítő. 1760-tól Nyitrán, Rózsahegyén és Korponán a házgondnok munkakörét látta el. Meghalt 1767 november 27-én.

Marsovszky Gáspár a S. Maria fogadalmas klérikus 1721 körül született Plevniken (Trencsén m.). A próbaévek kitöltése után az alsó osztályok tanítására Veszprémbe helyezték. 1738/40-ig tanított iskolánkban. Meghalt 1740 szeptember 29-én forró lázban, életének 19-ik, szerzetességének 4-ik évében. A Szt. Anna kápolnához temették el.

Soós (András) Imre a S. Stephano Rege 1714 november 29-én sz. a pestmegyei Nagykátán jobbágycsaládból. Atyja, János, anyja, Fazekas Ilona,

győri származásúak voltak. 1735 október 18-án lépett a rendbe Privigyén. 1737/40. Nyitrán az alsó osztályokat, Kecskeméten és Veszprémben a syntaxist és grammatikát tanította. Bölceleti tanulmányait 1740/42. Kecskeméten végezte. 1742/43. Vácon és Korponán tanít. 1743/46. Nyitrán teológiát tanul. 1746 augusztus 11-én Eszterházy Imre püspök pappá szenteli. Fölszentelése után Nyitrán, Magyaróváron, Kecskeméten és Korponán működik az iskolában. Több helyt tevékenykedett mint hitszónok: Debrecenben, Szentannán és Vácon. Súlyos szembetegséget kapott, melynek gyógyíttatására a rend költségén Bécsbe ment. Az osztrák piaristák nagy szeretettel és jóindulattal fogadták őt. Az uralkodó háziorvosa, kinek szintén bemutatják orvosi vizsgálat végett, sebészeti műtétet ajánlott. Bár a műtétet Bécs egyik kiváló sebésztanára igen ügyesen elvégezte, láz, majd görcsök jelentkeztek, s végül vérmérgezés lépett fel. 1761 szeptember 2-án halt meg Bécsben.

A Helytartótanács 1738 november 12-én kelt rendeletével megtiltotta a gimnáziumoknak a koldusdiákok felvételét s egyben utasította az igazgatókat, hogy terjesszenek fel egy kimutatást iskolájuk tanulóiról a név, származás és ellátás feltüntetésével. A piarista iskolák együttes kimutatását 1739 május 6-án terjesztette be a szentgyörgyi házfőnök. Ebből vesszük a következőket:

Iskolánknak 1738/39-ben 63 tanulója volt, Tölcsey közlése szerint 132, a különbség 69, talán ennyit bocsátottak el?! A tanulók lakóhelyük szerint a következőképen oszlottak meg:

Veszprémi: Faust Dániel, Schitz Jakab, Lénárd János, Szabó László, Paurovics László, Fodor László, Bankó Ferenc, Miskey József, Gannay Ferenc, Textor János, Borbély András, Külley Pál, Grivis Pál (plebeius), Vankó Pál, Perczel János (nemes), Némethi Ferenc, Csapó Mihály, Simon Ferenc, Rezi János, Rigó Ferenc, Csapó Pál, Bankó Pál, Kasztal Gábor (nemes), Hampas József (nemes), Polkival Ádám, Marchodt Ferenc, Külley Mihály (nemes), Csutorás Ádám, Hönig Mihály, Partl József, Bodó József, Heckel Bernát, Schmidt Rudolf. Összesen 33, ebből nemes 4, polgár 28, plebejus 1.

Veszprémmegyei: Mórotz Mihály (siófoki, nemes), Szabadi János (várpalotai, polgár), Márkuss János, Textor Ádám (felsőörsiek, szabadosok), Lendvay Márton (somlyóvásárhelyi, pleb.), Demkovics Károly (mezőszentgyörgyi, nemes), Lakner Mihály (zirci, pleb.), Skarbala István (cseszneki, nemes), Őrsi László (mezőkomáromi, pleb.). Összesen 9, ebből nemes 3, plebejus 3, polgár 1, szabados 2.

Zalamegyei: Horváth Pál, Horváth Bertalan (nemesek), Novák György, Illo István, Horváth Zsigmond, Turosi János (zalaszentgrótiak, pleb.), Toóth István (pleb.), Fényes János (polgár; gógánfaiak), Vasasi János (pleb., urovi!), Dóczy Ádám (nemes, tótibajai!), Sui János (dobronoki, pleb.), Szücs Mihály (tihanyi, pleb.). Összesen 12, ebből nemes 3, polgár 1, plebejus 8.

Somogymegyei: Táli Mihály (pleb.), Szabó Tamás (szabados) karádiak. Összesen 2. *Vasmegyei:* Horváth Pál (Borgáta) szabados. *Fehérmegyei:* Fehérváry György (Inota) szabados. *Tolnamegyei:* Adamovics Imre (paksi), Schmid József (dunaföldvári) nemesek. Összesen 2. *Komárommegyei:* Fon-

tani Gáspár (Tata) nemes. *Jász-Nagykún-Szolnokmegyei*: Bertók Pál (jászberényi) szabados. *Szatmármegyei*: Schillinger András (Batzo!) nemes.

A vidékiek kosztosdiákok voltak, de hazulról is gondoskodtak ellátásukról. Hazulról csak 4 tanulót élelmeztek.²

1730—1740-ig az igazgatók és tanárok a következő időrendben működtek iskolánkban:

1730/31. Bieliczky Ágoston igazgató; Belánszky Antal hitszónok, Mártonyi Demeter a syntaxis, grammatika és aritmetika, Gyurovics Glicér az alsó osztályok tanára.

1731/32. Bieliczky Ágoston igazgató; Belánszky Antal hitszónok, Molnár Máté a syntaxis, grammatika és aritmetika tanára, hitelemző, Szabó Lukács az alsó osztályok tanára.

1732/33. Bieliczky Ágoston igazgató; Kocsis Frigyes hitelemző, a syntaxis, grammatika és aritmetika, Csavkai Jób az alsó osztályok tanára, Külley Kristóf hitszónok és a Szt. Anna kápolna lelkésze.

1733/34. Bencsik Gábor igazgató; Belánszky Antal hitszónok, Csavkai Jób a syntaxis, grammatika és aritmetika, Kiss Julián az alsó osztályok tanára.

1734/35. Bencsik Gábor igazgató; Belánszky Antal és Mártonyi Demeter hitszónokok, Kiss Julián a syntaxis, grammatika s aritmetika, Bernáczy Ambrus az alsó osztályok tanára.

1735/36. Molnár Máté igazgató; Szabó Lukács, Lality Elek, Bernáczy Ambrus, Csáky Rókus bölcselettanár a győri szemináriumban.

1736/37. Belánszky Antal igazgató: Sándor Félix hitszónok, Szabó Lukács, Tarányi Menyhért.

1737/38. Reysinger Jusztinián igazgató; Sándor Félix, Manyina Arzén, Hrabovszky Pál.

1738/39. Reysinger Jusztinián igazgató; Franyó Rajmund hitszónok, Sándor Félix, Vadász Adalbert, Marsovszky Gáspár, Soós Imre.

1739/40. Reysinger Jusztinián igazgató; Sándor Félix, Soós Imre, Marsovszky Gáspár.

Repertorium. Rullák és Familiák. Epistolae nostrorum ad Alexium Szlopnay. Kegyesrendi központi levéltár, for. 0—1. fasc. I. és VIII. és a helyi források. — *Catalogus studiosorum*. Országos Levéltár. Helytart. oszt. Miscellanea, fasc. 29. nr. 129. Ezen a helyen mondok köszönetet dr. Friedreich Endre rendi könyvtáros úrnak, aki szíves volt e jegyzéket lemásolni és hozzám eljuttatni. Vö. még Patonay József: Iskolánk történetéhez. A bpi II. ker. kir. egyet. kat. gimn. Évkönyve az 1939/40. tanévről. 25—47. I. Egyebekre nézve ld. az 1939/40. és az 1940/41. évi Évkönyvben közölt irodalmi összeállítást.

Nyers Lajos.

² *Juventus scholastica gymnasii Veszprimiensis anno 1739*. Ld. *Catalogus studiosorum*.

DUNÁNTÚLI KAT. KERÜLET

SZÉKESFEHÉRVÁRI TANKERÜLET
(INTERNÁTUS)

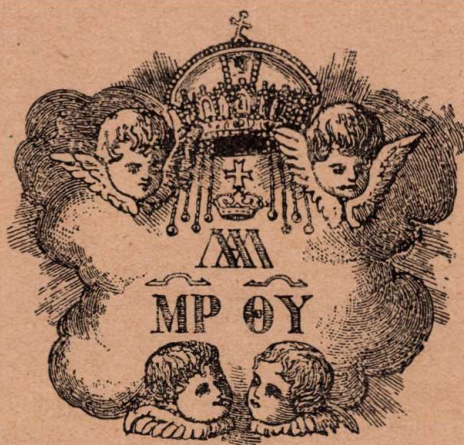
A VESZPRÉMI KEGYES-TANÍTÓRENDI
RÓM. KAT. GIMNÁZIUM

ÉVKÖNYVE

AZ 1942—43. ISKOLAI ÉVRŐL
FENNÁLLÁSÁNAK 231. ÉVÉBEN

KÖZZÉTESZI:
DR. NEUHAUSER FRIGYES
IGAZGATÓ

ISKOLAFENNTARTÓ: A MAGYAR KEGYES-TANÍTÓREND

VESZPRÉM, 1943

A veszprémi piarista gimnázium tanárai.

(1740—1750.)

A piaristák sok reményt fűztek Acsády Ádám püspökségéhez, mégis a nagy várakozásnak kevés eredménye lett, s később még ezt is elvitatták tőlük. Joggal reménykedhettek Acsádyban, kinek jóindulatát és bőkezűségét püspöksége elején kézzelfoghatóan tapasztalták.¹ «Sőt állandóan reméltük, — teszi hozzá a ház történetírója — hogy nagyobb gyarapodásunk létszen Ókegyelmességétül, de némely rosszakarátú emberek irigysége, mely a derekasságot is kíséri, idő folyamán elidegenítették őt.»² Pedig Acsády püspök is a XVIII. század nagy építkező főpapjai közé tartozik. Címere joggal ékeskedik a pápai pálos (ma: bencés) templom bejárata fölött és a győri Szt. Ignác templom főoltárának homlokzatán (ma szintén bencés), hirdetve, hogy a püspök mindkettőnek bőkezű mecénása volt.³ Veszprémben is épített egy szerényebb püspöki lakot, de nagyon ritkán fordul meg püspöki székvárosában. «Veszprémi jegyese elárvult», — írja a piarista házfőnök.⁴

A szeminárium történetírója azzal magyarázza a püspök magatartását, hogy feszült viszonyban volt a káptalannal és a piaristákkal.⁵ De adós marad az érdemleges felelettel, a miért-re nem válaszol.

Acsády püspök egyéniségének arcképe még vázlatos, életének több mozzanata még földerítésre vár. Mi itt csak arra szorítkozunk, hogy a veszprémi piaristákhoz való viszonyát megrajzoljuk.

Acsády Ádám 1680. körül született. Atyja Pál 1700-ban Veszprém vm. alispánja volt, anyja Szegedy Magdolna.⁶ Iskoláit Pápán kezdte, bölcséleti tanulmányait Nagyszombatban végezte. Mint a győri egyházmegye növendéke, a Pázmány-intézetben kezdte meg teológiai tanulmányait s a bécsi egyetemen a hittudományokból borostyánkoszorút szerzett. 1705. márc. 28-án szentelte pappá Kolonics Lipót esztergomi érsek. Tanulmányainak befejezése után a győregyházmegyei Szt. Miklós egyházban lelkészkedett dícséretre méltó buzgósággal. 1711. szeptember 14-én elnyerte a pápai plébániát, mely ekkor még a győri egyházmegyéhez tartozott. 1714-ben győri kanonok és hantai prépost lett. A győri káptalan az 1723. évi országgyűlésre követének választotta. 1725-ben III. Károly király az újonnan átszervezett kir. ítélőszéken táblai prelátussá és kancellárrá nevezte ki. (Ő volt az utolsó püspök-kancellár.) Vele töltötte be a megüresedett veszprémi püspökséget is 1725. szeptember 7-én. Az 1726. április 8-án kelt megerősítő bulla fölmentette őt a hittudományi doktori fokozat hiányától,

kötelezte azonban arra, hogy a székesegyházat egészen rendbe hozza és püspöki lakot (rezidenciát) építsen; nevezzen ki teológus és pénitenciárius kanonokot, továbbá, hogy a trienti zsinat előírása szerint emeljen szemináriumot és egyházi zálogházat. 1726. április 29-én iktatták be a püspököt a főispánságba,⁷ 1728-ban pedig a király belső titkos tanácsossá is kinevezte.⁸ 1729-ben elnyerte a Szt. Mártonról nevezett vaskai apátságot. Erdemeit elismerték: erősen királyhű és tüzes magyar volt. 1734-ben Bíró Márton felsőörsi prépostot és kanonokot nevezte ki általános helynökévé, ki jobbkeze lett a betegeskedő püspöknek az egyházmegye kormányzásában. 1741-ben helynökével együtt résztvett a pozsonyi országgyűlésen, mely a magyar rendek áldozatkészségéből átsegítette Mária Teréziát az örökösödési háború első zavarán. Acsády ekkor már sokat betegeskedik. Az udvar keyjét is elvesztette, nem tudjuk mi okból. Bécsből visszatér Pápára meghalni. Halála mégis váratlanul következett be 1744. október 10-én. Az elhunyt püspököt Bíró Márton temeti el Pápán a pálosok templomába.⁹

Acsády majdnem két évtizedes püspöksége alatt 19 plébánia létesült.¹⁰ De még mindig kevés, mert 1745-ben ezekkel együtt összesen 70 plébánia van a nagy veszprémi egyházmegyében.¹¹ Gondja van templomok emelésére is. Az andocsi templom alapkövét 1738-ban az ő megbízására teszi le Simonffy Mihály kéthelyi plébános.¹² A karádi templom Acsády parancsára kezdett épülni 1744. július 3-án.¹³ A sümegi ferences templom főoltára is büszkén hirdeti a püspök jótékonyágát és bőkezűségét, versenyre kelve a pápai pálos és a győri Szt. Ignác templommal.¹⁴ Az új székesfehérvári püspöknek, Séllyei Nagy Ignácnak, átadott iratjegyzék szerint Acsády kánoni látogatást is végzett több esperesi kerületben.¹⁵ A székesegyház szükségletére 2000 forintot hagyott azzal a feltétellel, hogy ha ez megszűnik, akkor ezt az összeget a papnövendékek eltartására kell fordítani. A Szt. Anna szeminárium alapjának növelésére is 4000 forintot hagyományoz.¹⁶ 1742-ben három veszprémi papnövendék neveltetésére és ellátására Nagyszombatban 7500 forintos alapítványt tesz s kezelését a nagyszombati jezsuita atyákra bízta.¹⁷

Nagyjából és egészében is vázlatosnak mondható Acsády püspök életrajza. Abból a maroknyi adatból, melyek életének és működésének útját jelzik, kevés fény vetődik magára az egyéniségre. Néhány éles vonás azonban megláttatja velünk, hogy markáns egyéniséggel állunk szemben. Legjellegzetesebb Acsády egyéniségére: magyarságára büszke, rátarti magyar úr, ki nem rejti meggyőződését véka alá, de azért össze tudja ezt egyeztetni királyhűségével. Az építkező főpap bőkezű mécenás, azoknak a főpapoknak sorába tartozik, kik «nemcsak az anyagi feltételeket szolgáltatták, hogy a korukbeli egyházművészet Magyarországon kincses gazdagságának teljességével hódítson teret, hanem maguk is erős és cselekvő művészeti kultúrával bírtak.»¹⁸ A főpásztor sokat tartózkodik Bécsben, sokszor van távol püspöki székhelyétől (ez Pápa vagy Sümeg volt), van gondja egyházmegyéjére, de adósa marad Veszprémnek, mert nem épült meg a pápák részéről annyiszor sürgetett egyházmegyei szeminárium s a papnevelés sem tud folyamatossá válni.¹⁹ Pedig ez volt ennek az egyházmegyének leg-sajgóbb sebe.

Acsády püspök magatartása és viszonya a piaristákhoz 1731-től kezdve kerül élesebb világításba azon a levelezésen keresztül, melyben az akkori házfőnökök Szlopnay Elek rendfőnöknek a ház ügyes-bajos dolgairól

beszámoltak. Ennek a levelezésnek adatait az 1730—40-es évekre vonatkozóan az előző évi közleményben részben már felhasználtam. A következőkben első sorban azokat a részeket emelem ki, melyek Acsády személyével szorosabban kapcsolatosak.²⁰

A jóindulat nem hiányzott a püspökből, mégis földesúri jogával élve gátolta a piaristák szabadabb mozgását a Várban. Később engedékenyebb lett, de engedékenységet külső körülmények befolyásolták. «Bizonyára már a rendfőnök is hallott arról, hogy a nagyméltóságú püspök urat a kancellári tisztségtől fölmentették, sőt alighanem teljesen elmozdították,» — írja a házfőnök 1732. április 9-én kelt levelében. A püspök, bár feldúlt lelkiállapotban volt, levelet íratott Bíró Mártonnal a házfőnöknek, s közölte vele, hogy nem törődik a dologgal, sőt szívesen beleegyezik abba, hogy a piaristák a Nagy-Vitéz ház s az azzal szomszédos telkeken építkezzenek. Reméli a házfőnök, hogy a rendfőnök személyesen többet is ki tud eszközölni a «megijedt és megzavarodott püspöknél, kit az Isten vigasztaljon meg». Acsády, bár az engedélyt megadta, előbb látni akarta a kért telkeket s a rendfőnök jelenlétében kijelölve adni át a piaristáknak. A püspök engedélye és parancsa, a rendfőnök hozzájárulása után a házfőnök szabad kezet nyert a kérdéses telkek megvételére.

Az 1732. október 24-én keltezett levélben szól arról a házfőnök, hogy Acsády püspök jelenleg Bécsben időzik és a győri püspökség elnyerésén fáradozik. Már utódját is emlegeti a szóbeszéd: vagy gróf Batthyány győri prépost, vagy gróf Berényi.²¹

Az idő kerek fordult egyet, 1733-at írunk. A házfőnök minden reményét Volkra O. Kristóf ökegyelmességének jóakarátába veti, hogy egyszer már ennek a rezidenciának siralmas állapota is jobb fordulatot vegyen. A dolgok és körülmények jelen rendje és folyása szerint ugyanis Acsády püspöktől semmit sem remélhet a ház, sőt «ha hozzánk jön szállásra, villámitól kellene félnünk». De hát mind a mai napig nem volt nálunk, Sümegen időzik. Veszprémi jegyese elhagyatott. A szóbeszéd szárnyán azonban más hírek is eljutottak Veszprémbe. Minap járt a püspök Bécsben az uralkodó végső akaratának megtudakolása végett: ekkor már ugyanis fölmerült a szombathelyi püspökség alapításának gondolata, s arról volt szó, hogy a veszprémi egyházmegyének azt a részét, mely Felsőörsztől és a Balatontól lefelé terjed egészen Horvátországig, az új püspökséghez csatolják. Azt beszéltek, hogy a püspök vigasztalatlanul tért vissza Bécsből. De az is kedvét szegte a püspöknek, hogy a király másnak juttatta a győri püspökséget, t. i. Groll Adolfnak, a volt piarista generálisnak. Állítólag azért mondott le Acsády a győri kanonokságról, hogy ne legyen egy «barátnak» alárendelve.²²

Az egész mende-mondát cáfolni látszik Acsády püspök 1738. július 23-án Győrött kelt levele, melyben értesíti Sopron város tanácsát, hogy a Szt. Erzsébet javadalomról Groll Adolf győri püspök javára lemond.²³

1733. húsvétja is elmúlt a püspök látogatása nélkül, «nem alázta le magát hozzánk». Mióta Bécsből visszatért, majd Pápán, majd Sümegen székelt. De egyszer mégis csak eljött Veszprémbe. A házfőnök május 3-án kelt levelében örvendezve írja, hogy a püspök úr ökegyelmessége egy hétig időzött Veszprémbe. Őt bízta meg, hogy szándékát, melyet a káptalan előtt már nyilvánosságra hozott, közölje a rendfőnökkel. Acsády püspök ugyanis kísérletet tett a veszprémi szeminárium föltámasztására, mert Volkra püspök kezdeményezése halálával elenyészett: a szerencse annyira forgandó,

hogy nemcsak a királyokat, fejedelmeket és más hatalmasságokat, hanem az újonnan alapított veszprémi szemináriumot is nyomorultul kereke alá kapta; minekutána kegyes emlékezetű alapítójának, az egykor igen buzgó gróf Volkra Ker. János halála gyászruhába öltözteté, gyámjaitól megrablá, minden gondviselőjétől vagy támogatójától siralmasan megfosztá — panaszkodik Simonay János, a volt növendék, segélykérő írásában.²⁴ Eszterházy Imre püspöknek már nem futotta ideje erre is, és a szeminárium felállítása utódjára hárult.

Acsády püspök a következő indítvánnyal áll elő: a Volkra-alapítványból ismét négy klérikusot akar taníttatni és a piaristák gondjaira bízni, mind a kazuisztika és kontroverziák tanítása, mind pedig ellátás végett a rendházban; a piaristák tartoznak gondoskodni a növendékek kék ruházatáról, — mint amilyen a Pázmány-kollégium növendékeié. Egy-egy növendékért 120 rajnai forintot szándékozik fizetni a püspök a nevezett Volkra-alapítványból (az összegre nézve a Collegium Rubrorumban és Stephaneumban levő alapítvány szerint jár el). Az ágyak és az asztali készlet első beszerzését magára vállalja a püspök. A káptalan beleegyezésével kívánja, hogy a klérikusok — a mi mostani szobánk alatt — írja a házfőnök, egy megfelelő és alkalmas szobát kapjanak hálószobának és tanulóteremnek. Az étkezésre alkalmas ebédlő, ha lehetséges, a piaristákéval együtt legyen.

A püspök a maga részéről elhatározta, hogy gondoskodik muzsika-tanításról is, e célból két, alaposan képzett ifjút kíván a rendházban el-tartani, hogy azok az ifjakat a kar számára képezzék és a zenei dolgokban oktassák.

A házfőnök különösen az első pontra nézve kéri a rendfőnök döntését, hogy mielőbb válaszolhasson a püspöknek. «Ez az egész dolog — jegyzi meg Bieliczky házfőnök — nagyobb tisztességünkre és megbecsülésünkre, továbbá előmenetelünkre válna.» Hozzáteszi még a házfőnök: Nekünk rendelte a református iskolákat a Nagy-Vitéz ház telkének megnagyobbítására, továbbá egy bizonyos nemes szomszédos házának romjait. Arra kéri a rendfőnököt, járjon közbe a korponai házfőnöknel arra a két, főntebb említett s ideküldendő ifjúra nézve, kiknek ellátásáról és ruházatáról is gondoskodni fognak.²⁵

A püspök terve a piaristákkal kapcsolatban nem valósult meg. Bencsik Gábor házfőnök 1733. november 11-én kelt leveléből arról értesülünk, hogy a püspök a klérikusokat a győriek terhére neveli a Volkra-alapítványból, a magáéból mit sem ad hozzá, ezen eléggé csodálkoznak a kanonokok.²⁶

A házfőnök 1734. szeptember 30-án kelt levelében közli a rendfőnökkel, hogy Acsády püspök Bíró Mártont nevezte ki általános helynökévé. Püspöki tanácsot is állít fel a püspök, s abba őt is kinevezte, főntartással.²⁷ De már egyre ritkábban olvasunk Acsády püspökről a levelezésben. 1735. május 15-i levelében írja a házfőnök, hogy amennyire az általános helynöknek adott rendelkezésből megértette, a püspök növelni fogja alapítványunkat. Az Isten tartsa meg Ókegyelmességét ebben a lelkületben s erősítse meg, mert a segítség igen szükséges.²⁸ Valószínű, hogy ez is csak ígéret maradt.

Mégegyszer elénk villan Acsády püspök egyénisége Szabó Lukács házfőnök 1743. március 1-én kelt levelében, ebben többek között arról is beszámol, hogyan folyt le tisztelgése Győrben a püspöknél.

Acsády püspök életére lassan leszáll az alkony, napja leáldozóban van. Szép sikerek, fényes közéleti pálya, de fájdalmas csalódások is vannak mögötte, csak a betegeskedés marad állandó kísérője és keresztje. Erről már 1734-ben panaszkodik Bíró Mártonnak: «Azért csak él is fogy, el bágyadtott gyarló életem, ha csak a jó Isten nem könyörül, rövid nap öszve szedem a sátorfát s megyek. Imádkozzatok, édes fiam, érettem. Ezzel az én Istenem oltalmába ajánlak, édes Fiam és maradok mindenkor igaz jó Atyád.»²⁹ A Bíró Mártonhoz írt, atyai hangú levelei nem is sejtetik velünk, hogy nem mindig volt harmonikus kettőjük viszonya, néha-néha ezt is beárnyékolta a félreértés, s a neheztelés. Bíró Márton kanonok és felsőörsi prépost korában, mivel abban az időben Acsády püspök előtt «gyűlöletes» volt, már azón volt, hogy búcsút mond a káptalannak. De Nemcsényi Adolf piarista, győri teológiai tanár, megvigasztalta őt, s szerzője volt, hogy a nagy-prépostságot elnyerje, mely arra is alkalmul szolgált, hogy a veszprémi püspökséget kiérdemelje.³⁰

Acsády Ádám halála után minden zökkenő nélkül vitte tovább az egyházmegye kormányzását Bíró Márton, annak minden gondját, baját, elmaradottságát fölmérte s atyai szívvel gondoskodott a hiányok pótlásáról. Egyéniségét és működését részletesen és behatóan ismerjük már Pehm József lelkes és mélyenjáró munkájából. Mi csak itt-ott teszünk hozzá egy-egy vonást ehhez az arcképhez, főként piarista vonatkozásban.

Azok a szálak, melyek az egykori piarista tanítványt a kegyes atyákhoz fűzték, később sem szakadnak meg, sőt az érdekek révén még erősödtek. Bíró Márton akkor sem tagadja meg mestereit s vonja meg becsülését és őszinte tiszteletét a rendtől, amikor egyesekre megneheztel, vagy a maga vélt igazáért másokkal perbe száll. Hálás köszönetét fejezi ki a rendfőnöknek kedves testvérének, Bíró Istvánnak, befogadásáért a studiumra és a különös ellátásért. Igéri, — írja Bieliczky házfőnök a táblai prelátusról — hogy ezért a jóindulatért hálás lesz.³¹ Bizonyos, hogy Acsády püspöknél szószólója volt a veszprémi piaristák ügyeinek. 1740. július 23-án pedig odaajándékozza a rendháznak tiszteletét, melyet 1735-ben Sipos Lukácstól vett.³²

Amikor püspök lett, az elsők között üdvözölte őt Oliva József generális, «Szerencsét kívánok a veszprémi egyháznak, ami engem s rendemet illeti, örvendek, hogy — amint reméllem — ily nagy mécenásának és pártfogójának oltalmában nagyobb előnyt és gyarapodást fog elérni.» A püspök válasza nemcsak szívélyes, hanem bensőséges is volt. Mint piarista tanítvány, bizonyoságot tesz a rend iránti tiszteletéről és kegyeletéről: «Nemde csodálatos és valóban isteni rendelés, amióta e szent rend bölcs tanultságú fiainak emlőitől elválasztatám, sem engem nem tudtak elszakasztani az irántuk való szeretettől és tisztelettől, sem őket az irántam való jóérzéstől és barátságtól.»³³

Ma talán túlzásnak tartjuk ezt a lelkeshangú megnyilatkozást, melyen érzik a barokk-udvariasság, mégsem vitathatjuk el őszinteségét. A piaristák valóban remélték, hogy Bíró püspökben olyan pártfogóra találnak, aki bőkezűségével hozzásegíti őket, hogy intézményüket a szükséghez képest tovább építhessék. Az ellentétet, mely később Bíró Márton és a piaristák között mutatkozott, nem épen csak személyi indokok vagy anyagi érdekek keltették, hanem más mozzanatok is közrejátszottak ebben.

Szoros kapcsolatot hozott létre a püspök és a piaristák között a plébánia és a Szent Anna szeminárium gondozása és ellátása.

Veszprém város plébániáját 1666—1677. között jezsuita atyák gondozták. Ifj. Sennyei István püspök 1681-ben megtelepíti a városban a ferencrendiek, kik 1685-től kezdve tevékenykedtek a plébánián. 1711-től kezdve is legnagyobb részben a ferences atyák neveit olvashatjuk az anyakönyvekben, de mivel ők a szomszédos falvak katolikus népét is gondozták, kíségetésre szorultak. 1730-tól kezdve többször találkozunk a káptalani káplánok és a piarista atyák nevével is az anyakönyvek lapjain.

1745. november 17-én Bíró püspök a piaristákra ruházta át a plébániát azzal a kötelezettséggel, hogy valamennyi plébániai teendőt serényen, példásan, a nép lelki épülésére és vigasztalására végezzék. A szoros értelemben vett teendőknél kívül még egyéb kötelezettségek is hárultak a piaristákra. Kívánja a püspök, hogy vásár- és ünnepnapokon egy magyar- és egy németnyelvű gyóntatót adjanak a székesegyházba a hívők gyóntatására, egyébként pedig a betegek előkészítésére és ellátására, azokon kívül, akik más plébániai teendőket végeznek. Szent György napjától Szent Mihály ünnepéig mindennap reggel 6 órakor, Szent Mihálytól Szent György napjáig $\frac{1}{2}$ 7 órakor kell a szentmisét bemutatniok szentségkítéssel, litániával és könyörgésekkel. Hetenkint három votivmisét kell mondaniok: hétfőn az elhúnyt, szerdán az élő jótevőkért, szombaton az alapítók szándéka szerint. Reméli a püspök, hogy a magyar lelkész, de a rendház többi, arra alkalmas tagja is, résztvesz a prédikálásban és segédkeznek az ünnepélyes szentmiséken és egyéb szertartásokon, — olyankor is, ha azok a tanítás vagy az oratoriumok vagy a hitelemzés idejére estek — jegyzi meg Kácsor. Ehhez járult még (bár az átruházó oklevél nem említi) a szomszédos Vámos község lelkigondozása is. És ezenkívül még három misézőt kíván a püspök állandóan 1. a Szentes mise, 2. az énekes káptalani misék és 3. a Vesperae elvégzésére (ez utóbbi kettőt a kanonokok helyett).³⁴

1747-ben Kiss István kanonok, székesegyházi főesperes, olymódon gondoskodott az igehirdetésről, ami tulajdonképpen az ő tiszte volt, hogy a vásár- és ünnepnapon a prédikálást egy ferences és egy piarista atyára bízta és számukra évi tiszteletdíjat kötött le.³⁵ Egyébként mind a ferencesek, mind a piaristák már korábban is bekapcsolódtak az igehirdetésbe. A ferenceseknek 1739-ben megengedte Acsády püspök, hogy a nagybőjtben a magyar szentbeszéd mellett német nyelven is prédikálhatnak, 1742-ben pedig a magyar szentbeszédet a hívők miatt alkalmasabb időre tették.³⁶ A piaristák a Szent Anna-kápolnában kezdettől fogva összekapcsolták a szentmisét a szentbeszéddel. De résztvettek a székesegyházi prédikálásban is. Bencsik Gábor házfőnök írja 1733. október 6-i levelében: «Isten segítségével a szószéket részben rám bízta, ahhoz képest a Pünkösöd utáni 20. vasárnapon kell megkezdenem a beszédet.» 1747-ben a rendfőnök Herách Célesztint helyezte ide hitszónoknák, de ez december 16-án meghalt. Orlics Dániel házfőnök 1748. január 20-án kelt levelében jelenti a rendfőnöknek, hogyha az elhúnyt helyébe nem jön hitszónok, «elvesztjük a plébániát is, a hitszónoki tiszte is». Ő is beteg, alig tud lélekezni a hurut miatt. Február 13-i levelében még inkább sürgeti a kérés teljesítését. Prontner Konstantin a sír szélén áll, ő is beteg, nem tudják feladataikat elvégezni a sok betegeskedés miatt. Február 2-án a szentbeszéd után a püspök mások jelenlétében mondotta neki: Már látom, hogy nagyon göthös vagy, mért nem küldenek segítséget? — «Esedezünk egyformán Krisztus sebeire, kegyeskedjék Atyaságod tekintettel lenni a mi nagy nyomorúságunkra és küldeni egy hit-

szónokot és egy másik atyát is, aki tud segíteni.» A rendfőnök Nagy Domonkost küldötte Veszprémbe. De — mint a házfőnök írja május 5-i levelében — sem a kanonokok, sem a püspök nincsenek megelégedve beszédeivel és már arra gondolnak, hogy az egésznet (t. i. a vasár- és ünnepnap i szentbeszédet) a ferencesekre bízzák.³⁷

1748-ban Orlics Dánielt a házfőnökségben Bobrovniczky Lázár váltotta fel. Ez a változás nem volt a püspök kedvére, mert az új házfőnök nem tudott jól magyarul, továbbá megérkezése után nem mutatkozott be a püspöknél és így áldást sem kapott tőle. A püspök nógatta Nemcsényi rendfőnököt, mozdítsa el Bobrovniczkyt. Dezsericzky Ince váci házfőnökhöz szept. 3-án kelt levelében ki is fejezi elégedetlenségét. Az új házfőnök kifogástalan ember, de a plébánosnak tiszte, hogy többször is prédikáljon, még pedig magyarul. Kissé élére is állítja a püspök a dolgot. «Atyaságod igen jól ismeri lelkületem és szeretetem, amellyel a szent szerzet iránt kezdettől fogva viseltetem és most is viseltetem, de mivel itt nálunk sok lenne az aratás, de kevés a munkás, azért olyan férfiakra van szükségem, kik mind az enyéimet nevelik, mind az én gyöngeségem vállukra veszik és segítenek» — írja Bíró Márton.³⁸ A rendfőnök kevéssé ezután személyesen kereste fel a püspököt Sümegen, de már nem találta ott a Bécsbe utazó főpásztort, s ezért levélben válaszol Bobrovniczky ügyében. Teljes tisztelettel adózik a püspöknek, de nem áll hatalmában a házfőnököt helyéről elmozdítani, kit a generális nevezett ki. Ami a házfőnök tudását, hozzáértését illeti, biztosítja a püspököt arról, hogy «semmivel sem marad el tudásban elődeinél.»³⁹ A püspök nov. 19-i levelében nem marad adós a felelettel. Minthogy P. Lázár egészsége gyöngye, s a magyar nyelvben nem egészen járatos, a székesegyház szónoki tisztének betöltésére nem látszott alkalmasnak, s ezért a rend megbecsülése és a lelkek üdvének vigasztalása végett óhajtott volna alkalmasabb embert. Reméli, hogy Jegenyei József idehelyezésével egyikben sem lesz fogyatkozás. «Nehezen is tudtam rávenni a káptalant arra, hogy Atyaságtokra ruhazzam rá azt a plébániát, nem szeretném, ha bármi fogyatkozás is mutatkozna, ha kénytelen lennék nemtetszést, panaszokat hallani, s ezek miatt szándékosan másként rendelkezni.»⁴⁰ Bobrovniczky házfőnök, ki valóban sokat betegeskedett, kettős feladatát nem tudta a püspök kívánsága szerint betölteni, továbbra is a helyén maradt, de rövidesen 1750. szept. 7-én meghalt. A rendfőnök 1750. okt. 11-i levelében értesíti a püspököt, hogy az elhunyt helyébe Sindler Zsigmondot ajánlja, aki volt már korábban is Veszprémben házfőnök.⁴¹ De csak 1751-ben kerül olyan ember a veszprémi ház és plébánia élére, aki megfelel a püspök ízlésének, t. i. Kácsor Keresztély. De az ő házfőnöksége és Bíró püspökkel vívott harca már a következő évtized történetéhez tartozik.

Bíró püspök restaurációs tevékenységének legfőbb gondja a papnevelés volt, hogy a nagykiterjedésű egyházmegye legégetőbb sebet, a paphiányt, orvosolni tudja. Fáradságot és — tegyük hozzá — költséget nem kímél, hogy ezen a hiányon segítsen. A tehetségesebbeket Nagyszombatba küldi a Vörös papok kollégiumába (C. Rubrorum) és a Szt. Istvánról nevezett szemináriumba. Veszprémben is életre támasztotta a Szt. Anna szemináriumot, s a kispapok nevelését és oktatását a piaristákra bízta. A szeminárium élére Szent-Imrey Ferenc örkanonokot állította, ennek volt alárendelve az igazgató (regens), az 1745/46. évben Szokolóczy

Vencel, ki egyben a püspök teológusa és kancellárja is volt. A püspök kérésére Erdöss István rendfőnök Kőszeghy Szaniszló váci házfőnököt küldötte Veszprémbe teológiai tanárnak, ki már eddigelé is szép eredménnyel oktatta a rendi fiatalokat a hittudományokban, 1741—44. pedig a győri egyházmegyei szemináriumban tanított. Mind a két piarista a rend kiválóbbjai közé tartozott, de egyéniségük különböző volt. Szokolóczy erősebb egyéniség, ráartibb ember, míg Kőszeghy higgadtabb, megfontoltabb ember, hajlékonyabb egyéniség, kedélyesebb és közvetlenebb volt. A püspök szívéhez inkább Kőszeghy állott közelebb, mint az indulatosabb Szokolóczy, ki kevésbé tudta elviselni Bíró erős, harcias egyéniségét, s nem egyszer indulatos természetét.

A szeminárium nagyon szíven feküdt Bíró püspöknek és azon volt, hogy a rendtől a legalkalmasabb embereket kapja meg. Állandóan foglalkoztatja ez, midőn az áthelyezések ideje elérkezett. Levelezéséből is kicseng a főpásztor aggodalma, másrészt a rendfőnöknek is nehezére esett nélkülözni azokat a piaristákat, akikre épen tehetségük és arravalóságuk miatt a rendi növendéknevelésben és kormányzatban egyaránt számíthatott, akart is számítani és támaszkodni. Ebből érthető az a huzavona, ami a püspök és a rendfőnökök között előfordult.

A püspöknek jól esik, hogy Erdöss István rendfőnök az év végén érdeklődött nála, vajjon kívánja-e, hogy Kőszeghy és Szokolóczy a következő évre is visszamaradjanak Veszprémbe. Bíró megelégedését fejezi ki, erősen reméli és biztonságosan kéri, hogy a nevezett atyák jövőre is megmaradnak. Szívesen látja a szemináriumban a piarista teológus növendékeket is, mert így nagyobb lesz a serkentő verseny és az ő klerikusai is jobban haladnak előre az erényekben is, a tudományban is.⁴² De közben őrtségváltás következett be és Szolopnyay Elek nem tudott elődje hallgatólagos ígéretéről. Kőszeghy, kit vissza akart hívni a rendbe, 1746. szept. 15-én Vácott kelt levelében önként ajánlkozik ismét teológiai tanárnak Veszprémbe és tájékoztatja a rendfőnököt a helyzetről. A veszprémi püspök — írja Kőszeghy — nem akarja őt elengedni és mivel a rendfőnök nem okolta meg az ő visszahívását, nehéz helyzetbe került, ezért «amennyire rajtam fordul (a szemfájásom úgyahogy megszűnt s a rosszindulatú láz is elhagyott), a jövő évre a tanítás folytatására szántam el magam.» De ha elhelyezi őt a rendfőnök, tapintatosan tegye, hivatkozzék valamilyen rendi szükségletre, hogy ő Veszprémből kedvező körülmények között térhessen vissza. Nem elég, hogy a rendfőnök csak az ő (t. i. Kőszeghy) akaratára hivatkozik, mert ezt a püspök irányában tanúsított jóindulata könnyen megmásítja. Erdöss rendfőnök jól láthatta ezt, s nem törekedett őt elvinni, sőt helyeselte első elhatározását. «Bizonyára nem illenék hozzám, hogy önként vállalt munkámtól meghátráljak, ne hogy úgy lássék, mintha én arra a hivatalra igényt tartanék, amit magamtól a rend szükségében elhagytam, de sohasem óhajtottam.» A döntést a rendfőnökre bízta. Helyesli Nozdroviczky Szeverin Veszprémbe helyezését, mert «én gyöngye látásom miatt mind a két előadást vállalni nem tudom» — zárja sorait Kőszeghy.⁴³

Szokolóczy okt. 7-én kelt soraival keresi fel a rendfőnököt és ebben jelenti, hogy körülbelül november elején tér vissza Veszprémbe a püspökkel együtt. Ekkor alkalma lesz a rendfőnöknek, hogy vele (t. i. Sz-vel) tetszése és akarata szerint rendelkezék, az ő szerepe pedig, hogy alkall-

mazkodjon és engedelmeskedjen. S ha a rendfőnök időt szakít a veszprémi rendház meglátogatására, igen kedves lesz érkezése a kollégiumban és ekkor különböző eseményeket meg lehet tárgyalni. Levelének ez a része tele van célzással, amit tömör és homályos fogalmazással még jobban elrejt.⁴⁴

Bíró püspök ebben az ügyben október 26-án válaszolt a rendfőnöknek okt. 11-én Debrecenben k. levelére: «Bevallom, némi nemtetszéssel értém meg Főtisztelendő Atyaságod leveléből, hogy P. Kőszeghyt Veszprémből a tanítástól elmozdítani kívánja. Úgy vélem, hogy könnyebben talál valaki mást váci házfőnöknek, mint tanárt a veszprémi klerikusok igazgatására és tanítására.» Inkább Szokolóczyt helyezze máshová, s a két tanár lakjon a növendékekkel a püspöki házban, az első t. i. Kőszeghy legyen egyszerűs mind az igazgatójuk is. Erdöss István rendfőnök erre az évre átengedte neki, azzal a nyilatkozattal, hogy az egész iskolai évre szeretné őket visszatartani, most a rendfőnök utóbbi rendelkezésére bocsátja.⁴⁵

A rendfőnök mégsem zárkózott el a püspök kívánsága elől. Bíró ugyanis 1746. nov. 18-án k. válaszában megköszöni óhajának teljesítését és sajnálkozik azon, hogy kérésével részben nehézséget támasztott, melyek a rendfőnökre sérelmesek voltak. Kőszeghy továbbra is Veszprémben maradt, de Szokolóczyt Szentgyörgyre helyezte a rendfőnök. «P. Venceslaus — írja a püspök — kétségkívül jeles tulajdonságú, nagytudású és a társalgásban tiszteletre méltó férfiú, Főtisztelendő Atyaságod üdvös atyai rendelkezéséhez igazodva távozik a számára meghatározott helyre Isten áldásával: ő nemcsak a tudományos, hanem a szent és isteni kötelességek teljesítésében is annyira dicséretessé és kedveltté tette magát, hogy egész papságom becsülte, a nép pedig szeretette. Méltó arra, hogy másutt is továbbra is becsülésben és tiszteletben tartsák.»⁴⁶

Ezt a levélváltást Szokolóczy november 19-én k. levele zárja le, melyben köszönetét tolmácsolja a rendfőnöknek. Indul Szentgyörgyre és ott készen várja a végső döntést a végzendő feladatra nézve, mely az ő már gyöngye erőinek megfelel. Hála Isten, hogy távozásának olyan módját lelték, mely tisztessé, de a püspök érzületét nem sérti. Rövidesen a rendfőnök is észreveszi, hogy mennyire megváltozott a püspök magatartása. Ezért «nemcsak én, ki otthon és künn állandóan ki voltam téve bíráló tekintetének, de a többi mieink is, bár távolabb a tűztől, állandóan félünk s félünk, nehogy a legkisebb mértékben is alkalmat adjunk averziójának és fölindulásának.»⁴⁷

A házfőnök nov. 25-i levelében értesíti a rendfőnököt, hogy Szokolóczyt az útra előkészíti. A püspök még nem döntötte el, hogy hogyan rendelkezék a teológiai tanárokkal. Valószínű, hogy az egyik átmege a szemináriumba lakni.⁴⁸ Szokolóczy Szentgyörgyről 1747. május 27-én kelt levelében a püspöknek ajánlja készül munkáját: Tribunal Ecclesiasticum fori utriusque de sponsalibus, matrimoniis et processu iudiciario in causis eorum instituendo.⁴⁹ Bíró püspök 1748. febr. 7-i levelében a rendfőnökhöz fordul és kéri, hogy Szokolóczy művének cenzurázását Orlics Dániel házfőnökre és Kőszeghy Szaniszló teológiai tanárra bízsa.⁵⁰ Szokolóczy-nak pedig megígérte, hogy ha befejezi munkáját s a rendfőnöki jóváhagyást megkapja, kinyomtatja, de kiegészítve a püspöki szentszék és az egyházmegye körülményeihez képest észrevételeivel.⁵¹ Szokolóczyt egyébként 1747—49-ig ismét Veszprémben találjuk mint szemináriumi igaz-

gatót, de az utolsó évben kegyvesztett lett a püspök előtt, akit megsértett vitatkozás közben. Bíró Márton minden udvari teendőből kizárta őt, Szokolóczy pedig a szemináriumból visszaköltözött a rendházba, majd Szentgyörgyre távozott, innen azután Kecskemétre a rendi fiatalok tanulmányi igazgatójának. A püspök kegyét nem nyerte vissza, noha továbbra is leveleztek, sőt a püspök munkáját is kiadta, mely 1762-ben jelent meg Pozsonyban.

Köszeghy Szaniszló a teológiai előadásokat dícséretesen befejezte, — írja a püspök 1748. szept. 3-án kelt levelében Dezsericzky Ince váci házfőnöknek — és eddig nem tudom, vajjon helyezték-e Veszprémbe valakit a teológia tanítására? Ha netán Atyaságtok más rendelkezést hoztak, kénytelen volnék máshonnan gondoskodni. Szept. 23-án gratulál Köszeghynek a váci házfőnökséghez. Lassan már elmúlik a szünidő, s még semmiféle rendelkezés sem történt a kispapok professzoráról. Talán nincs már a piaristáknak alkalmas és olyan emberük, aki neki is tetszenék; ha tudná, hogy nincs, idejében gondoskodna máshonnan.⁵² Egy másik levelében, melyet Erdöss István pesti házfőnöknek ír, szintén kifejezi elégedetlenségét a rendfőnökkel szemben: «Nem tudom, hová lett a provinciális, se nem ír, se nem jó, nem tudom, mit akar. Már a szabad üdő mendegélvén közelget az oskoláknak ideje, mégis még csak nem is értekezhetem, kicsoda a vagy léssen e vagy nem léssen Atyaságtoktól professzora veszprémi clericusaimnak. Ha meg sajdéthatnám a kedvetlenséget, inkább más módot keresnék a dologban. Szintén ilyen reflexióm van a veszprémi superiorról is és más subjectumokrul. Atyaságtoknak adtam az ott való parochiát, amely bizonyára nagy segítsége a residentiának, azonban sem értenek, sem hallanak, hanem olyan embereket tuszkolnak oda, akik elégtelenek a parochiális hivatalnak viselésére. Tisztelendő Atyaságod mint fő gyámola, oszlopa ezen magyar provinciának, kérem ne sajnálja ezek eránt való gondolkodását egy kevésség tovább terjeszteni.»⁵³ Erdöss házfőnök nov. 1-i levelében többek közt értesíti a püspököt az eredményről: Az mi az provinciálisnak dispositioját illeti, én ugyan szóltam itten ő Atyaságának, s meg is mondogattam az miket meg kellett mondani. Reménlem, hogy mindenkben Excellenciád tetszéséhez fogja magát alkalmaztatni.⁵⁴

Nozdroviczky Szeverinnel, kit Köszeghy kiségitésére küldtek, sem volt teljesen megelégedve a püspök. De mikor ezt a Nemcsényi rendfőnök vissza akarta hívni Nyitrára, s helyébe Horváth Mihályt ajánlotta, mint aki javakorbéli férfi, történelemben, bölcséletben és teológiában képzett és szavattyús ember,⁵⁵ Bíró püspök jólétesültségére hivatkozva ke-reken elutasítja a jelöltet. Kissé talán érdesen is válaszol a rendfőnöknek 1749. okt. 20-i levelében: «Bevallom, nem kis mértékben megzavart ez a rendelkezés, azt hívém ugyanis, hogy mielőtt valami változás történik, mely neveltjeim oktatását és igazgatását illeti, érdemesnek tartanak engem arra, hogy előzetesen értesítsenek. Az ilyen ide kijelölt tanárnak nemcsak nyilvános tanárnak, hanem a növendékek igazgatójának tisztét is be kell töltenie, s ily megtisztelő kettős jelleggel különböztetnek meg, következésképp nemcsak a tudományokban, hanem különösképen az erényekben, jámborságban, mérsékletben és jóerkölcsökben is a pap-növendékek élén kell állania. Illő volna, hogy a nevezett férfiú az én előzetes tudomásommal is bizonyos «discrétióval» alkalmazkodjék». Ezek

után szívesebben megmarad Nozdroviczky mellett,⁵⁶ kit valóban csak a következő évben bocsátott el, amint 1750. okt. 5-én kelt levelében a rendfőnököt értesíti: «Jelen levelemmel kísérem a kedvelt P. Szeverint, veszprémi növendékeimnek legutóbbi tanárát és igazgatóját. Őt akaratlan ellenére is addig visszatarthattam, míg utódja — a tartományi káptalan miatt — meg nem jelent, én pedig közben okt. 2-ára tűztem ki a felvételi vizsgát mind a Veszprémbe, mind a Nagyszombatba felveendő jelölteknek, s ezért kénytelen voltam őt visszatartani. De már eltávozott Isten áldásával a rendfőnök rendelkezéséhez alkalmazkodva.⁵⁷

A piaristák, bár állandóan ki voltak téve a püspök bíráló tekintetének és kritikájának, mindkét munkaterületen derekasan dolgoztak és — teljes elismeréssel adózva Bíró Márton nagyvonalú főpásztori tevékenységének — nekik is volt valamelyes részük a veszprémi egyházmegye katolikus hitéletének talpraállításában és megerősödésében. 1757-ben öntudatosan írja Bíró püspök: «Már annyira szaporodott magam nevelésem is, más és főképpen illetén subiectumokra (t. i. az idegenből jöttekre) szükségem nem lévén.»⁵⁸ Ebben közremunkáltak a piaristák is, kik nemcsak az anyagi támogatás és a biztosabb megélhetés reményében dolgoztak, hanem hivatásból is, és munkájukra életüket is rááldozták: Herách Célesztin († 1747. dec. 16.), Prontner Konstantin († 1750. aug. 2.), Bobroviczky Lázár († 1750. szept. 7.), Sándor Félix († 1751. márc. 28.). Kettő alkalmatlanná vált a további munkára, t. i. Jegenyei Józsefet, kit a püspök leparancsolt a szószékről, megütötte a szél, Borsos Dénes elméje pedig elborult.⁵⁹

Külön fejezetbe kívánkozik azoknak az adatoknak kiértékelése és feldolgozása, melyek a püspök és a piaristák viszonyát az ú. n. telekkérdésben világítják meg! s a következő évtizedben éles ellentété fajuló telekpör előzményeit képezik. Ezeket azonban az összefüggés kedvéért az ötvenes évek eseményeihez kapcsolva mondjuk el.

1740—50-ig a következő igazgatók és tanárok működtek intézetünkben:

Bobroviczky (Sándor) *Lázár* a S. Ignatio 1706. december 3-án született Szobotist községben (Nyitra vm.). Nemesi származású volt, szlovák anyanyelvén kívül jól tudott magyarul is, de nem annyira, hogy Bíró püspök igényeinek megfelelhett volna. 1728. október 6-án lépett a rendbe Privigyén, 1729-ben fogadalmat tett. 1729—31. Nagykárolyban tanít az alsó osztályokban. Bölcséleti tanulmányait 1731—33. Nagykárolyban és Vácott végezte. 1733—34-ben Nyitrán a matematika tanára volt, s tanított a nemesi konviktusban is. A teológiát 1734—36. Szegeden és Breznóbányán tanulta. 1734-ben vette fel az egyházi rendet. 1736—37. Pesten a retorikát és poétikát tanította. 1739—40. Nyitrán a nemesi konviktus élén állott. 1743—45. Veszprémbe igazgató, majd 1745—48. nagy gondossággal és ügyességgel igazgatta a pesti házat és gimnáziumot. 1748—50. Veszprémbe működött mint házfőnök és plébános, de sokat betegeskedett. Meghalt 1750. szeptember 7-én. A Szt. Anna-kápolnába temették el.

Nagy (János) *Domonkos* a S. Joanne Nep. 1712. június 21-én született Kalocsán magyar polgárcsaládból. Atyja Pál, anyja Ivanics Katalin volt. 1734. október 17-én öltözött be Privigyén, 1736. április 24-én tett fogadalmat, 1739. augusztus 15-én szentelte pappá Berényi Zsigmond püspök. Bölcséleti tanulmányait 1738—40. Breznóbányán, a teológiát 1741—43. Nyitrán végezte. 1735—38. Vácott, Debrecenben és Nagykárolyban az

alsó osztályokat, 1740—41. Veszprémben a syntaxist és grammatikát tanította, 1743—44. Debrecenben volt hitszónok. 1744—46. a syntaxis és poézis tanára Nyitrán, 1746—48. Veszprémben és Kecskeméten hitszónok, majd ugyanitt a következő évben a syntaxis és grammatika tanára volt. 1749—50. Besztercén a retorikat és poétikát tanította, 1750—51-ben Mármaroszigeten, Nagykárolyban tanárkodik. Kétéves szegedi házgondnoksága után mint hitszónok működött 1761—75. több ízben Kecskeméten, Kalocsán, Nagykárolyban, Szegeden és Szentannán. Meghalt Kecskeméten 1775 november 13-án.

Egervári (András) *Lőrinc* a S. Joanne Nep. 1713. szeptember 29-én született Egerváron jobbágycsaládból. Atyja István, anyja Szabó Anna eger-, illetőleg györvári volt. 1735. október 18-án lépett a rendbe Privigyén 1739. fogadalmat tett. 1745. november 16-án szentelte pappá Bíró Márton püspök Veszprémben. Bölceleti tanulmányait 1741—43. Kecskeméten és Korponán, a teológiát 1746—48. Nyitrán végezte. 1739—41. Vácott, Kecskeméten és Veszprémben az alsó osztályokat tanította. 1743—44. Nyitrán a grammatika és principia, 1744—47. Veszprémben a syntaxis és grammatika tanára volt. 1748—53. Tokajban egyedül tanította az összes osztályokat. 1753—55. Szegeden és Kecskeméten tanította ugyancsak a syntaxist és grammatikát. 1755—63. Szegeden plébánossegéd az Alsóvárosban, majd hitszónok a Felsővárosban. 1763—65. Szentannán segédlelkész, 1765—66. Veszprémben a Szt. Anna kápolna gondozója, 1766—72. Kecskeméten hitszónok, 1772—83. Pesten házi lelkiatya, majd Szentannán másodházfőnök. Meghalt 1788 március 24-én Szentannán.

Petrásko (Ferenc) *Sándor* a Spiritu Sancto 1716. október 4-én született Várkonyban (Borsod vm.) jobbágycsaládból. Atyja Ádám, anyja Sigmond Regina, mindketten várkonyiak. Csak magyarul beszélt. 1738. október 23-án öltözött be Privigyén. Fogadalmat tett 1740. május 15-én Nyitrán. 1746. április 16-án szentelte őt pappá Püspökiben gróf Csáky Miklós nagyváradai püspök. 1739—42. Nyitrán az alsó osztályok, majd a syntaxis és grammatika tanára. 1742—43. Veszprémben tanít. 1743—46. Vácott elvégzi a teológiát. 1746—49. Veszprémben a syntaxist, grammatikát és aritmetikát, 1749—51. Nyitrán a retorikat és poétikát tanítja. 1751—52. Vácon hitszónok, a következő évben a retorika és poézis tanára. 1753—60. Szegeden, Veszprémben és Pesten mint hitszónok működik. Szegeden és Pesten igazgató is volt. 1760—71. a kecskeméti házat vezette. Itt halt meg 1771 január 9-én.

Beniczky (Károly) *József* a Virgine Fideli 1719. október 4-én született Borosjenőn (Arad vm.). Németül és magyarul tudott. 1740. július 14-én öltözött be Privigyén, mint másodéves rétor. 1741. december 3-án fogadalmat tett. 1742—45. Veszprémben tanított. 1746-ban súlyosan betegeskedett, s egy somogyi orvossal orvosoltatta magát. 1746—48. Nyitrán elvégezte a teológiát. 1746 június 13-án szentelte pappá Veszprémben Bíró Márton. Meghalt 1750 január 9-én Debrecenben.

Balázsovics (János) *Placid* a S. Bernardo 1722. február 28-án született Bánon (Trencsén vm.) polgárcsaládból. Atyja János, anyja Rajeczky Éva, mind a kettő báni. Jól beszélt magyarul és szlovákul. 1741. október 28-án öltözött be Privigyén, Nyitrán tett fogadalmat. 1751. július 4-én vette fel az egyházi rendet. Bölceleti tanulmányait 1746—48. Szegeden végezte, a teológiát megszakítással 1750—53. Nyitrán. 1743—46. Vesz-

prémberben és Kecskeméten az alsóban tanított, Nyitrán is 1748—49-ben. 1749—50. Rózsahegyén, 1751—52. Szentgyörgyön, majd 1753—60. Magyaróváron, Szebenben, Rózsahegyén, Tokajban és Privigyén a syntaxist és grammatikát, 1760—61-ben ugyanitt a retorikát és poétikát tanította. 1761—69. Breznóbányán, Szegeden, Máramarosszigeten hitszónok, 1769—72. ugyanitt gimnáziumi igazgató, 1772—73. Kecskeméten az újoncnövendékek tanára, 1773—76. Szegeden káplán, 1776—80. Kisteleken (Szeged mellett) adminisztrátor. Itt halt meg 1780 szept. 12-én.

Kertészi (Gábor) Teofil a D. Thoma Aquinate 1713. márc. 22-én született Csejten (Nyitra vm.). Magyarul és szlovákul tudott. 1735. okt. 18-án öltözött be Privigyén, 1737-ben tett fogadalmat Korponán. 1741—42. Kecskeméten másodéves bölcelethallgató volt. Tanított már syntaxist és grammatikát. 1742—43. Kecskeméten, 1743—44. Nyitrán teológus, majd Veszprémberben gimnáziumi tanár. 1747—48. templomigazgató Privigyén. 1748 május 25-én halt meg ugyanitt.

Ciffkai (Ferenc) István ab Assumptione BMV 1717. június 11-én született Boldokon (Abauj-Torna vm.) Atyja Ádám, anyja Berzeviczy Zsuzsanna volt. Magyarul és szlovákul tudott. Beöltözött Privigyén 1741. október 28-án, mint másodéves rétor. 1743-ban fogadalmat tett. 1748. március 31-én szentelte pappá Nagyváradon gróf Forgách Pál püspök. Bölceleti tanulmányait 1743—44. Kecskeméten, a teológiát Debrecenben és Nyitrán végezte el 1747—50. 1745—47-ben Veszprémberben az alsó osztály tanára volt. 1750—52-ig Kecskeméten, Pesten és Veszprémberben a syntaxist, grammatikát és aritmetikát, 1752—54-ig itt és Szegeden a retorikát és poétikát tanította. 1754—55-ig Vácott hitszónok. Meghalt ugyanitt 1755 április 4-én.

Árky (János) Bernát a S. Joanne Ev. 1725. december 29-én született a vasvármegyei Sáron nemes családból. Atyja György sári, anyja Téglás Katalin veszprémi származású volt. 1745. október 7-én öltözött be Privigyén. 1747. fogadalmat tett. 1754. május 12-én szentelte pappá gróf Forgách Pál várad püspök. Középesen németül is beszélt. Bölceleti tanulmányait 1748—50. Pesten, a teológiát 1751—53. Debrecenben végezte. 1747—48. Veszprémberben, 1750—51. Kecskeméten, 1753—54. Debrecenben a principia tanára volt. 1754—57. Veszprémberben a syntaxist és grammatikát, majd a retorikát és poétikát oktatta. 1757—58. Szegeden tanít. 1758—62. Szegeden hitszónok és káplán, 1762—63. Veszprémberben a Szt. Anna kápolna lelkésze, 1763—69-ig ismét Szegeden lelkészkedik. 1769—71-ben a gimnázium igazgatója, 1771—72. aug.-ig Kecskeméten másodházfőnök, igazgató, 1772—82. a szegedi ház főnöke és plébános. 1782—84-ben pedig ugyanitt másodházfőnök. Meghalt 1784 június 18-án.

Dobos (János) Mátyás a Jesu Mária 1723. január 14-én született Léván. Magyarul és szlovákul tudott. Beöltözött 1743. október 11-én. 1745. január 5-én tett fogadalmat Szebenben fölmentéssel. 1747—48. Pesten bölceleletet tanult. 1748—49. Veszprémberbe helyezték az alsó osztályok tanítására. Itt megbetegedett s 1749 április 23-án meghalt.

Promperger (József) Lukács a S. Joseph 1724. október 21-én született Szombathelyen polgárcsaládból. Atyja Simon szombathelyi, anyja Rauscherin Magdolna salzburgi származású volt, 1744. október 10-én lépett a rendbe Nagykirályban, fogadalmat 1750. április 24-én tett Veszprémberben. 1752. február 5-én szentelte pappá Bíró Márton püspök. Jól tudott németül és

magyarul. 1748—52. Veszprémben az alsó osztályokat, majd a syntaxist és grammatikát tanította. 1752—54. Debrecenben elvégzi a teológiát. 1754—57. Magyaróváron és Pesten a syntaxis, grammatika és aritmetika tanára. 1757—58. Szégeden, Szentannán és Máramarosszigeten német hitszónok. 1760—67. rónaszéki adminisztrátor, 1767—72. Besztercén másodházfőnök és hitszónok, közben igazgató is. 1772—75. a tallósi árvaházban működik. 1778—82. ugyanitt házfőnök, de novemberben Besztercére megy. 1782—86. itt volt másodházfőnök. Meghalt 1786 február 19-én szélütéstől.

Wimmer (Márton) Ágoston a S. Joanne Nep. 1719. november 7-én születet: Magyaróváron polgárcsaládból. Atyja György óvári, anyja Csáder Mária bécsi származású volt. Magyarul és németül jól tudott. Már a Pázmáneum növendéke volt, de a nagyobb rendeket még nem vette fel, amikor 1742. október 16-án belépett rendünkbe Privigyén. 1743. december 3-án tett fogadalmat Kecskeméten. Bölcséleti tanulmányait 1744—46. Pesten, a teológiát 1746—49. Nyitrán végezte el. 1748. március 9-én szentelte pappá gróf Eszterházy Imre nyitrai püspök. 1743—44. Kecskeméten az alsó osztályok, 1749—51. Veszprémben a syntaxis, grammatika és aritmetika tanára volt. Hitszónokként működött: 1751—60. Szégeden, Pesten, Máramarosszigeten és Besztercén. 1760—63. Veszprémben volt házfőnök. Ő kötötte meg az egyezséget Bíró püspökkel a telekre nézve. 1763—65. Magyaróváron hitszónok, 1765—66. Tatán házfőnök, 1766—75. ismét Máramarosszigeten hitszónok, majd házfőnök és plébános. Jelen volt 1774. június 18-án a szigeti gimnázium alapkövetésénél. 1775—78. Nagykárolyban és Vácott hitszónok. 1778—85. házfőnök, 1785—91. mint másodházfőnököt találjuk Szigeten. Meghalt 1791 március 25-én.

Reysinger Jusztiniánról, Szabó Lukácsról és Kocsis Frigyesről az 1941—42., Orlics Dánielről az 1939—40. évi Évkönyvünkben emlékezünk meg.

1740—1750-ig az igazgatók és tanárok a következő időrendben működtek iskolánkban:

1740—41. Reysinger Jusztinián igazgató; Sándor Félix, Nagy Domonkos hitelemző, a syntaxis és grammatika, Egervári Lőrinc az alsó osztályok tanára.

1741—42. Reysinger Jusztinián igazgató; Orlics Dániel székesegyházi hitszónok, Kocsis Frigyes a syntaxis és grammatika tanára, Sándor Félix házgodnok.

1742—43. Roszinszky Ambrus igazgató; Néveri Bernát hitszónok, Sándor Félix, Petrásko Sándor a syntaxis és grammatika, Beniczky József az alsó osztályok tanára.

1743—44. Bobrovniczky Lázár igazgató; Néveri Bernát, Beniczky József, Balázsovics Placid, Kertészi (Keresztesi) Teofil.

1744—45. Bobrovniczky Lázár igazgató; Szokolóczy Vencel a püspök teológusa, Rákóczy Miklós hitszónok, Beniczky József a syntaxis és grammatika, Balázsovics Placid a principia és az alsó osztályok, Egervári Lőrinc a syntaxis és grammatika tanára.

1745—46. Kőszeghy Szaniszló igazgató, teológiai tanár; Szokolóczy Vencel szemináriumi igazgató, Prokopenszky Ödön, Franyó Rajmund hitszónok, Sándor Félix, Egervári Lőrinc a syntaxis és grammatika, Ciffkai István, Prontner Konstantin az alsó osztályok tanára.

1746—47. Kőszeghy Szaniszló igazgató, teológiai tanár; Franyó Rajmund és Sándor Félix káplánok, Nozdroviczky Szeverin teológiai tanár, Prontner Konstantin német hitszónok, Szatai Kornél teológus, Petrásko Sándor a syntaxis és grammatika tanára, káplán, Némethy Lajos teológus, Ciffkai István az alsó osztályok tanára.

1747—48. Kőszeghy Szaniszló igazgató, teológiai tanár; Szokolóczy Vencel szemináriumi igazgató, Sándor Félix a Szt. Anna kápolna lelkésze, Herách Célesztin székesegyházi hitszónok († 1747. dec. 16.), Nagy Domonkos hitszónok, Prontner Konstantin, Petrásko Sándor a syntaxis, grammatika, aritmetika, Árky Bernát az alsó osztályok tanára.

1748—49. Nozdroviczky Szeverin igazgató, teológiai tanár; Szokolóczy Vencel, a püspök teológusa, szemináriumi igazgató, Sándor Félix a Szt. Anna kápolna lelkésze, káplán, Viczemann Bernardin német hitszónok, káplán, Jegenyei József székesegyházi ünnepi szónok, káplán, a Skapuláré-Társulat vezetője, Prontner Konstantin házgonnok, káplán, Petrásko Sándor a syntaxis, grammatika, aritmetika és az írás tanára, a felső osztályok Mária-Társulatának vezetője, Kónya Kristóf teológus, magyar hitelemző, káplán, Doboss Mátyás az alsó osztályok tanára, az alsós oratórium vezetője. Meghalt 1749 ápr. 23-án. Helyébe jött Promperger Lukács.

1749—50. Nozdroviczky Szeverin igazgató, teológiai tanár; Sándor Félix a Szt. Anna kápolna lelkésze, káplán, Jegenyei József káplán, Prontner Konstantin német hitszónok, káplán, Wimmer Ágoston a syntaxis, grammatika, aritmetika tanára, a felsős oratórium vezetője, magyar hitelemző, Promperger Lukács az alsó osztályok tanára, az alsós oratórium vezetője, helyettes hitelemző.⁶⁰

Repertorium.

¹ Vö. Nyers Lajos A veszprémi piarista gimnázium tanárai (1721—1730). Különnyomat a veszprémi kegyestanítórendi r. k. gimn. 1940/41. évi Évkönyvéből. 6—7. l. — ² H. D. V. I. p. 19. — ³ Pigler Andor: A győri Szt. Ignác templom és menyezetképei. Bp. 1923. 4. l. és 3. sz. jegyzet; 22—23. l. — Molnár István: A fehér barátok Pápán. 1942. 15—17., 19—21. l. — ⁴ 1733. márc. 27-én k. levelében. K. k. lt. 0—1. fasc. 8. n. 15. — ⁵ (Hanauer A. István:) A veszprémi papnevelő intézet emlékkönyve Magyarország fennállásának ezredéves ünnepére. Veszprém. 1896. 15. l. (ezentúl: Emlékkönyv). — ⁶ Balogh Gyula: Vas vármegye nemes családjai, Szombathely, 1894. I. l., Kempelen Béla: Magyar nemes családok. I. köt. Bp. 1911. 21. l. — ⁷ Kgy. jkv. 1726. április 29. p. 314. — ⁸ Kgy. jkv. 1728. június 2. p. 402. Veszprém vm. lt. — ⁹ Acsády Ádám püspök életére vonatkozóan l. Episcopi Wesprimienses ordine chronologico, olv. Schematismus cleri Dioecesis Wesprimiensis. 1909. p. XXII.; Christ. Beke: Historia diplomatica almae Dioecesis Wesprimiensis, III. p. 215—225.; Pallas Lexikon, I. köt. 1893. 70. l.; Kiss István: A pápai plébánia története. Veszprém, 1908. 129. l.; Pehm József: Padányi Bíró Márton veszprémi püspök élete és kora. Zalaegerszeg, 1934. 81—83. l.; Bedy Vince: A győri székeskáptalan története. Győr, 1938. 458. l.; Molnár István főntebb id. m. 19—21. l. — Processus informationis. Archivii Segreto Vaticano: Arch. Nunt. Vienn.; Processus 366. Dr. Pfeiffer János egyházmegyei tanfelügyelő szívességéből. — ¹⁰ Bíró Márton naplója. Közli báró Hornig Károly veszprémi püspök. Veszprém, 1903. 312—317. l. — ¹¹ Prot. Eppale. 1745—1748. v. II. p. 9. — ¹² H. D. PP. Franciscanorum, Andocs. — ¹³ Acta et fragm. visit. can. parochiarum Cottus Simegh. 1743. Veszprém, Pki lt. — ¹⁴ H. D. PP. Franciscanorum, Sümeg. — ¹⁵ Acta Dism. Diaec. (1735. visit.), Veszprém, Pki lt. — ¹⁶ Prot. Eppale. v. I. p. 73. — ¹⁷ Prot. Eppale. 1750—51. v. VI. p. 254.; Piae Fundationes. Kézirat a veszprémi pki lt.-ban. Az Acsády-alapítvány további sorsára nézve ld. Prot. Eppale. 1753—54. v. VIII. p. 401., 1754—56. v. XII. p. 571., vö. 1756—57. v. XV. p. 299. — ¹⁸ Pigler i. m. 22. l. — ¹⁹ Emlékkönyv, 14 l. 3. sz. jegyzet. — ²⁰ Epistolae nostrorum ad Alexium Szlopnay. 1718—1748. K. k. lt. 0—1. fasc. 8., Epistolae Domorum (Vesz-

prém: 1731—1790). — ²¹ Némétújvári gróf Batthyány Pál 1730—1740. győri nagyprépost, Bedy i. m. 462. l., Berényi Zsigmond: suffraganeus Archiepiscopi Strigoniensis. — ²² 1733. február 28. Veszprém. K. k. lt. 0—1. fasc. 8. n. 14. — ²³ «non alio quopiam ex motivo et ratione, quam in merum, qua in illum ac Rev. dum Dominum Adolphum a S. Georgio Eppum Jauriensem Fratrem in Christo meum perdilectum feror intimae propensionis testimonium, sincerique in eundem amoris mei argumentum, sponte, ultronee ac benevole, motuque proprio» — lemond. Sopron sz. kir. város lt. Lad. L. fasc. 3, N. 313. (dr. Pfeiffer János tanfelügyelő szíves közlése). Groll Adolfrá nézve ld. Vinyas, Index biobibliographicus Sch. P. v. II. Romae, 1909. p. 27—30., Leod. Picanyol, Brevis conspectus historico-statisticus Ordinis Sch. P. Romae, 1932. p. 17—18. — ²⁴ Somogy vm. lt. Rationes 1722—23. 24. — ²⁵ 1733 május 3. Veszprém. K. k. lt. 0—1. fasc. 8. n. 17. — ²⁶ K. k. lt. 0—1. fasc. 8. n. 19. — ²⁷ K. k. lt. 0—1. fasc. 8. n. 22. — ²⁸ U. o. 0—1. fasc. 8. n. 25. — ²⁹ Pehm i. m. 92. l. — ³⁰ Rationarium peregrinationis P. Adolphi Nemcsényi Sch. P. Praepositi Provincialis. K. k. lt. 0—6. n. 23. — ³¹ 1732. február 6. K. k. lt. 0—1. fasc. 8. n. 8. — ³² Házi lt. fasc. V. n. 3. — ³³ 1745 ápr. 17. Róma, a püspök válasza május 20-áról H. D. V. I. p. 20. — ³⁴ Vég hely Dezső: Emléklapok, XIV. melléklet. H. D. V. I. p. 21—23., Catalogus onerum, p. 23—25. — ³⁵ H. D. V. I. p. 28. — ³⁶ Prot. V. Residentiae Weszprimiensis Fratrum Minorum S. Francisci, p. 61. — ³⁷ K. k. lt. 0—1. fasc. 8. n. 34—36. — ³⁸ Prot. Eppale, 1748—1756. v. IX. p. 47—48. — ³⁹ H. D. V. I. p. 29—30. — ⁴⁰ Prot. Eppale. 1748—1756. IX. p. 68—69. — ⁴¹ H. D. V. I. p. 37. — ⁴² 1746. júl. 12. Sümeg. Prot. Eppale. 1745—1754. v. X. 158—159. — ⁴³ K. k. lt. 0—1. fasc. 1. n. 113. — ⁴⁴ U. o. 114. — ⁴⁵ Prot. Eppale. 1745—1754. v. X. p. 199—200. — ⁴⁶ Prot. Eppale. 1745—1754. v. X. p. 205—206. — ⁴⁷ K. k. lt. 0—1. fasc. 8. n. 31. — ⁴⁸ U. o. n. 32. — ⁴⁹ Prot. Eppale. 1747—48. v. III. p. 122—24. — ⁵⁰ Prot. Eppale. 1748—56. v. IX. p. 7. — ⁵¹ 1747. május 29. Veszprém. Prot. Eppale. 1747—48. v. III. 125—26. — ⁵² Prot. Eppale, 1748—1756. v. IX. 52. — ⁵³ Ibidem, p. 55. — ⁵⁴ Prot. Eppale, 1748—1756. v. XI. p. 83. — ⁵⁵ 1749. okt. 4. Debrecen. Prot. Eppale. 1749—1750. v. V. p. 134. — ⁵⁶ Prot. Eppale. 1749—1750. v. V. 135—36. — ⁵⁷ Prot. Eppale. 1750—51. v. VI. p. 210. — ⁵⁸ Pehm i. m. 141. l. — ⁵⁹ H. D. V. I. p. 24. — ⁶⁰ Renovationes et familiae Domus Veszpr. 1730—1757. (hiányos). Házi lt. Egyebekre nézve ld. az előző évi Évkönyvek repertoriumát.

Nyers Lajos.